

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

О. С. Безлюбченко

ПЛАНУВАННЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, освітня програма «Міське будівництво та господарство»)

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2024

Безлюбченко О. С. Планування і організація міських територій : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, освітня програма «Міське будівництво та господарство» / О. С. Безлюбченко ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. – 102 с.

Автор
доц. О. С. Безлюбченко

Рецензент

О. В. Завальний, кандидат технічних наук, професор кафедри міського будівництва (Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова)

*Рекомендовано кафедрою міського будівництва протокол № 19
від 9 травня 2024 р.*

Конспект лекцій складено для здобувачів вищої освіти будівельних спеціальностей фахового спрямування «Міське будівництво та господарство» з метою надання допомоги щодо засвоєння принципів планування та організації міських територій, а також поліпшення середовища функціонування та подальшого розвитку міст. Теоретичні питання, розглянуті в конспекті лекцій, стануть у нагоді під час підготовки до занять, іспитів, виконання кваліфікаційної роботи.

© О. С. Безлюбченко, 2024
© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Тема 1 ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ МІСЬКОЇ СИСТЕМИ	6
1.1 Соціально-економічна система міста.....	7
1.2 Принципи побудови міської системи управління.....	10
1.3 Всесвітня Декларація місцевого самоврядування та Європейська Хартія місцевого самоврядування.....	13
1.4 Основні функції органів міського самоврядування.....	13
Тема 2 МУНІЦИПАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО – НЕОБХІДНА СКЛАДОВА МІСЬКОГО ЖИТТЯ	17
2.1 Поняття, функції та зміст муніципального господарства.....	17
2.2 Моделі ведення міського господарства	26
2.3 Поточний рівень та тенденції розвитку міського господарства в Україні.....	27
Тема 3 ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ	31
3.1 Управління як процес. Загальні підходи до наукового аналізу процесів управління.....	31
3.2 Принципи, завдання та функції управління міськими територіями.....	35
3.3 Характеристика муніципального управління.....	36
3.4 Методи муніципального управління як наукової дисципліни... ..	38
Тема 4. ПЛАНУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ МІСТА	40
4.1 Етапи планування просторового розвитку.....	40
4.2 Наслідки інтенсивної урбанізації та шляхи розвитку міст.....	45
4.3 Ризики функціонування містобудівних систем.....	48
Тема 5 СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ У МІСТОБУДІВНОМУ КОНТЕКСТІ	51
5.1 Стратегія просторового планування.....	53
5.2 Форми організації урбанізованого простору.....	56
Тема 6 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ	58
6.1 Проблеми міського управління.....	58
6.2 Тенденції розвитку нових форм управління міським господарством.....	61
6.3 Маркетинг територій: суть та основні напрями.....	64
Тема 7 КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	67
7.1 Західні моделі муніципального управління.....	68
7.2 Організація місцевого самоврядування на прикладі інших країн.....	70
7.3 Тенденції розвитку муніципального управління в Західній Європі.....	75

Тема 8 УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА.....	79
8.1 Містобудівна діяльність.....	79
8.2 Поняття, зміст і суб'єкти управління в галузі використання та охорони земель.....	81
8.3 Концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності.....	83
8.5 Система повноважень органів управління в галузі використання та охорони земель.....	86
ТЕМА 9 МІСТОБУДІВНА ДОКУМЕНТАЦІЯ	91
9.1 Види містобудівної документації	91
9.2 Етапи розроблення містобудівної документації	92
9.3 Вимоги до містобудівної документації	92
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни є оволодіння основними принципами та методами організації міських територій, а також розуміння концепцій їх розвитку. Це включає аналіз загальних тенденцій і законів у сфері використання міських територій, вивчення основних напрямків використання міських територій з урахуванням їх історичних, національних, будівельних та інших особливостей міста.

Основними завданнями вивчення дисципліни є визначення стратегії розвитку територій населених пунктів та напрацювання системи заходів щодо управління міськими територіями згідно з основними процесами урбанізації для поліпшення якості міського середовища.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач має: знати загальні тенденції та закони, що впливають на використання міських територій; досліджувати територіальні особливості міста, його історію, культурні та соціальні контексти, щоб ідентифікувати потреби та можливості для розвитку міських територій; мати здатність ефективно спілкуватися зі стейкхолдерами та зацікавленими сторонами, такими як місцева влада, громадські організації, бізнес та мешканці міста; мати знання та аналітичні навички для розуміння складних взаємозв'язків між різними аспектами міського розвитку.

Результати навчання:

ВРН3.1 Обґрунтовувати управлінські рішення щодо просторової організації територій населених місць відповідно до сучасного законодавства;

ВРН3.2 Проводити збір, систематизацію та аналіз вихідних даних для визначення стратегії розвитку територій населених пунктів.

ВРН3.3 Розробляти заходи щодо організації міських територій згідно з основними процесами урбанізації для поліпшення якості міського середовища.

Тема 1 ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ МІСЬКОЇ СИСТЕМИ

Стратегічна мета містобудівного розвитку – створення умов для екологічної безпеки, покращення якості життя, збереження культурної спадщини та розвиток економіки.

Аспекти містобудівного розвитку міста:

- 1) управлінський;
- 2) структурно-функціональний;
- 3) архітектурно-просторовий;
- 4) культурно-екологічний;
- 5) еколого-рекреаційний;
- 6) інфраструктурний (транспорт, інженерне забезпечення та благоустрій);
- 7) технічний (стан забудови й територій);
- 8) аспект міської нерухомості (земля, будинки й споруди).

Концепція розвитку міста :

- генеральний план розвитку міста й інженерна розробка його підструктур;
- потреба у комплексній програмі розвитку, спрямованій на нові наукові підходи та співпрацю між керівництвом міста та вченими.

Першочергові заходи містобудівної концепції розвитку міста:

1. Програма архітектурно-просторового розвитку міського середовища.
2. Проєкт структурно-функціонального зонування території міста.
3. Програма реконструкції окремих мікрорайонів.
4. Проєкт забудови історичного центру й центрів поселень.

Проблеми та вплив на розвиток міста – вирішення цілеспрямованих питань щодо життя мільйонів людей та ефективного суспільного виробництва.

Сучасне міське господарство:

- важливість сучасного міського господарства для сталого розвитку міської громади;
- потреба у застосуванні нових технологій для покращення умов життя мешканців та удосконалення міських сервісів.

1.1 Соціально-економічна система міста

Місто функціонує як самодостатня система, що виробляє й викидає різні продукти, у той час як увесь процес міської діяльності та його місце у просторі мають єдиний характер. Вивчення міського життя базується на поєднанні просторового й управлінського функціонування міської системи [1].

Роль міста як складної соціальної системи – необхідність розуміння специфічних особливостей міста для ефективного управління його розвитком.

Характеристики міста:

– *територіально-демографічні*, такі, що описують кількісні параметри міста, його площу, населення, особливості території, такі як архітектура, транспортна система, благоустрій;

– *політико-адміністративні*, з точки зору законодавства та державної влади, яка має визначені права щодо міста;

– *економічні*, що описують різні аспекти економіки міста, поділ праці, види капіталу та виробництва (наприклад, сільське господарство та промисловість. різновиди праці та їхня професійна диференціація);

– *фінансово-економічні аспекти*;

– *соціоструктурні*, як місце, де сконцентровані соціальні структури, групи та інститути, а також їхні рольові функції.

Соціокультурні аспекти – це не тільки кількісні параметри, а й особлива атмосфера та стан міста, що визначає його «притягальну силу» для життя та діяльності (рис. 1.1).

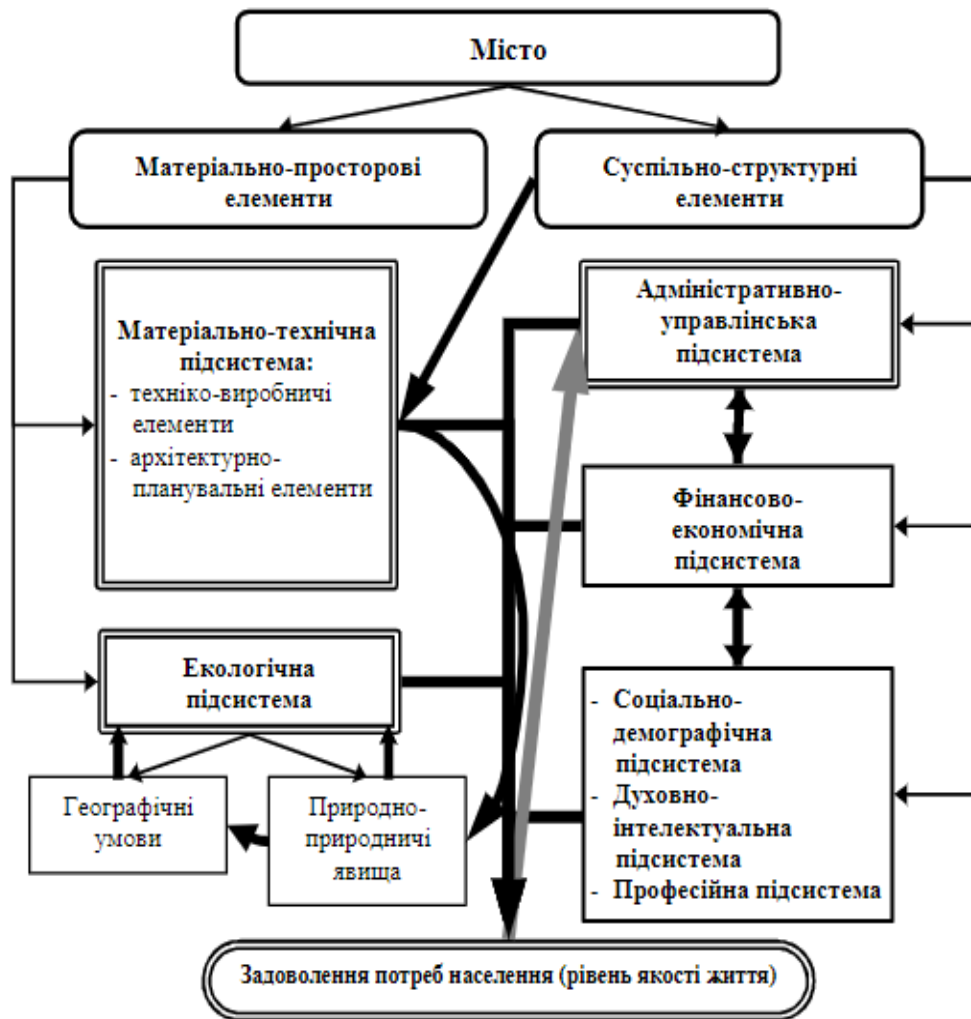

Рисунок 1.1 – Схема взаємозв’язку елементів системи міста [1].

Це різноманіття ознак міста дозволяє глибше розуміти його як складну соціально-економічну систему, яка розвивається та взаємодіє з оточенням (рис. 1.2).

Місто – це не просто фізичний простір, але й соціально-економічна система, що активно взаємодіє з оточенням, відповідаючи на потреби та пристосовуючись до них.

Отже, місто – це визначене просторове середовище, що виникає у процесі розвитку суспільства і є вищим виявом цивілізації. Воно характеризується такими ознаками:

1. Ідеальна модель спільного проживання. Місто виступає як результат історичного розвитку, який включає конституцію, економічні системи та цивільні права. Його поява пов'язана з протистоянням природному середовищу і відзначається високою компактністю, щільністю освоєння та інтенсивним сполученням у міському просторі. Концентрація ресурсів дозволяє ефективно використовувати простір для спільного проживання та співпраці.

2. Внутрішня структура міста. Місто як соціально-економічна система включає підсистеми, такі як населення, виробництво, невиробнича сфера, екологія, оборона, простір, фінанси та зовнішня економіка.

3. Контекст муніципального господарства. Місто становить територію муніципального утворення, де спільні інтереси мешканців спрямовані на спільне використання ресурсів, користування соціальною інфраструктурою та регулювання суспільного життя.

4. Характеристики міста:

– *юридична*. Місто має право контролювати справи в межах закону, включаючи адміністративні межі, органи влади та особливий статус порівняно з іншими територіальними одиницями;

– *соціально-економічна*. Місто є місцем, де формується життя та господарство. Включає концентрацію населення, муніципальне майно та фінанси;

– *політична*. Місто будує власну систему органів влади, незалежну від державних структур.

5. Сучасне місто. Це не просто відображення соціально-економічної системи держави, але й активне співтовариство людей з різноманітними інтересами.

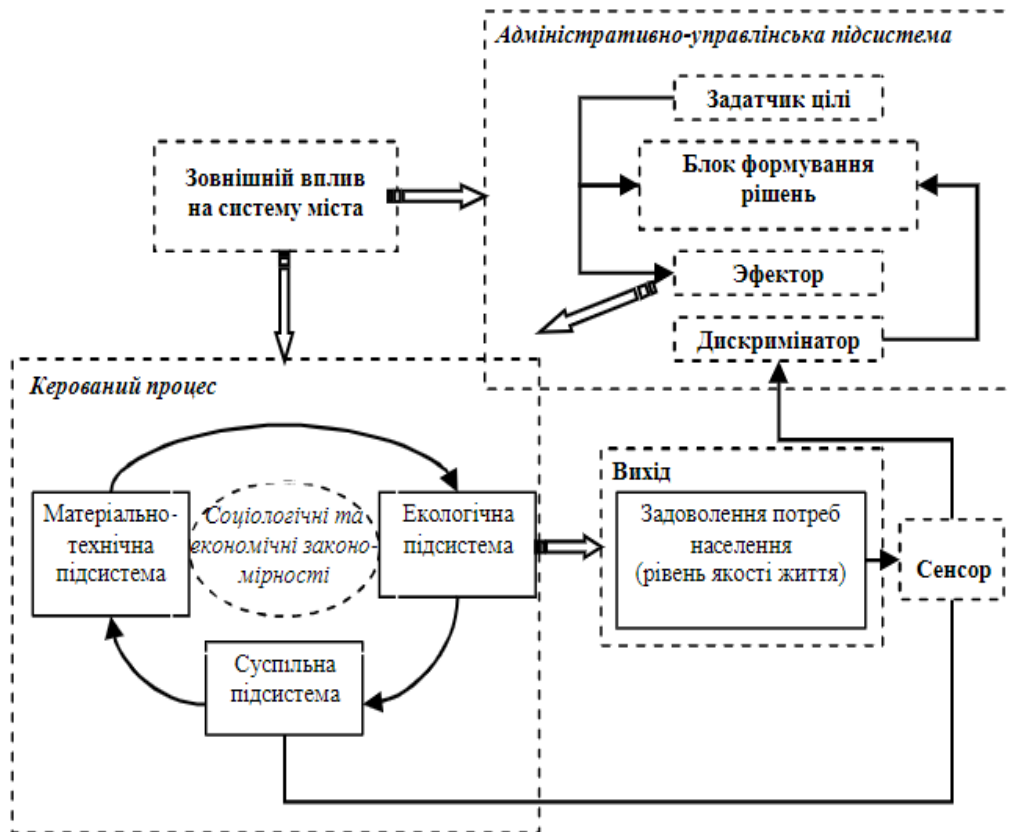

Рисунок 1.2 – Механізм управління містом як соціально-економічною системою [1]

Місто є складною та життєво важливою соціальною формацією, що відображає інтереси, потреби та вдосконалення суспільства.

1.2 Принципи побудови міської системи управління

Міська система управління закладена у сучасній організаційній структурі місцевого управління в Україні та є історичною спадщиною державності. За правовими принципами ця система відноситься до симбіозу романської та американської моделей місцевого управління.

У Конституції зазначено, що Україна – унітарна держава та є республікою, де носій суверенітету і єдине джерело влади – народ. Та чітко розмежовані повноваження Верховної Ради, президента, Кабміну.

Форма правління в Україні представлена чотирма витками влади.

Інститути державної влади України:

- президент;

- законодавча;
- виконавча;
- судова.

Законодавчим органом є парламент, він має назву Верховна Рада України. Виконавчою владою є Кабінет міністрів, центральний орган виконавчої влади та органи виконавчої влади на місцях.

Судову владу представляє Верховний суд, Конституційний суд України, а також суди загальної юрисдикції – система загальних і спеціалізованих судів різних інстанцій.

Після кривавих подій Революції гідності Верховна Рада проголосувала за відновлення редакції Конституції 2004 року. Тобто, Україна знову стала парламентсько-президентською республікою, а повноваження глави держави обмежили.

Відповідно до Конституції України, місцеве управління включає дві системи: місцеві державні адміністрації, що є виконавчими органами державної влади, та місцеве самоврядування. Місцеве самоврядування це система, що дозволяє місцевим громадам самостійно, в рамках закону, вирішувати питання, пов'язані з організацією їхнього життя. Центральним суб'єктом є територіальна громада.

Система місцевого самоврядування включає територіальну громаду, сільські, селищні, міські ради та їхні виконавчі органи, районні та обласні ради.

Територіальна громада це спільнота жителів, яка об'єднується загальними інтересами для самостійного вирішення питань, що стосуються їхнього життя.

Територіальні громади в Україні мають значний перелік функцій і повноважень, пов'язаних з управлінням майном, фінансово-економічною сферою, організацією комунальних підприємств та іншими аспектами місцевого життя. Це включає:

1. Управління майном. Рішення про майно, яке належить комунальній власності, приймаються територіальними громадами.

2. Затвердження програм. Територіальні громади затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку, а також контролюють їх виконання.

3. Податки і збори. Затвердження місцевих податків та зборів відповідно до закону також належить до компетенції територіальних громад.

4. Бюджети. Сільські, селищні, міські ради затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання.

5. Місцеві референдуми. Забезпечення проведення місцевих референдумів та реалізація їх результатів належать до обов'язків територіальних громад.

6. Створення, організація та ліквідація комунальних підприємств. Територіальні громади мають можливість утворювати, організовувати та за потреби ліквідувати комунальні підприємства, установи та організації.

7. Органи самоорганізації населення. Рішеннями відповідних рад сільські, селищні і міські ради можуть дозволяти створювати органи самоорганізації населення, об'єднання громадян для вирішення питань місцевого значення.

8. Виконавчі органи рад. Створюються виконавчі органи рад (виконавчі комітети, відділи, управління) для реалізації прийнятих рішень та виконання завдань.

9. Органи самоорганізації населення. Це представницькі органи, створені мешканцями, які проживають на певній території, для вирішення питань місцевого значення.

10. Добровільні об'єднання. Органи місцевого самоврядування можуть об'єднуватись у добровільні неприбуткові асоціації з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень та спільної діяльності.

Ці функції та повноваження органів місцевого самоврядування в Україні дають можливість мешканцям активно брати участь у вирішенні питань, які стосуються їхнього місцевого співтовариства та загального благополуччя.

1.3 Всесвітня Декларація місцевого самоврядування та Європейська Хартія місцевого самоврядування

Європейська Хартія місцевого самоврядування є ключовим правовим документом, що регулює стандарти та принципи місцевого самоврядування для країн-членів Ради Європи. Вона складається з трьох частин, які визначають загальні принципи, обов'язки учасників та процедури, що стосуються місцевого самоврядування [29].

Преамбула Хартії визначає мету держав-членів Ради Європи, які її підписали, та основні принципи, що лежать в основі цього документа. У першій частині сформульовані загальні положення, які вказують на необхідність конституційних та правових основ місцевого самоврядування. Вона визначає принципи, що регулюють характер та обсяг компетенції місцевого самоврядування, захист кордонів самоврядних територій та забезпечення організаційної автономії місцевої влади.

У другій частині Хартії містяться положення, що стосуються обов'язків, які учасники можуть прийняти на себе. Це охоплює низку зобов'язань, які держави-учасники приймають у контексті місцевого самоврядування.

Третя частина містить норми процедурного характеру, які відносяться до реалізації принципів, закладених у попередніх частинах.

Цей документ визначає та захищає принципи місцевої автономії, що є однією з основ демократії. Для України важливо, що Європейська Хартія місцевого самоврядування була підписана та ратифікована, ставши частиною українського законодавства.

1.4 Основні функції органів міського самоврядування

Територіальне управління охоплює як економічні, так і соціальні аспекти та потребує комплексного підходу та розгляду різних компонентів.

Муніципальна власність і місцеві фінанси грають ключову роль у забезпеченні фінансових можливостей місцевих органів управління. Вони

дозволяють забезпечити фінансування для різних соціальних програм та інфраструктурних проєктів, спрямованих на поліпшення умов життя населення.

Також важливо враховувати, що ефективне управління не обмежується лише економічними питаннями. Соціальна сфера, що охоплює умови праці, освіти, охорону здоров'я та інші аспекти, є ключовим елементом для створення сприятливого життєвого середовища.

Поєднання економічних і соціальних політик є ключовим у забезпеченні балансу та стабільності у місцевому управлінні. Такі підходи, як розширення прав місцевих органів, створення матеріальних можливостей для їх функціонування та створення економічної зацікавленості, допомагають забезпечити необхідний рівень автономії та ефективності в управлінні. Це важливий етап у створенні ефективних механізмів управління, які забезпечують розвиток та покращення умов для життя людей на рівні місцевих спільнот.

Економічні методи управління – це набір інструментів, які використовуються для створення необхідних умов для досягнення поставлених цілей. Основу економічного управління на місцевому рівні становлять:

1. *Муніципальна власність* – це майно, яке належить місцевим управлінням. Частина цього майна передана муніципальним підприємствам для господарської діяльності, а інша частина використовується для потреб місцевих бюджетів.

2. *Місцеві фінанси*, що складаються з місцевих бюджетів та фінансових ресурсів місцевих підприємств. Ці ресурси використовуються для фінансування різних соціально-культурних та комунально-побутових програм для місцевого населення.

Органи місцевого самоврядування, що включають муніципальні структури та адміністрації, відіграють важливу роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку міст. Вони забезпечують створення сприятливого середовища для мешканців, підтримують інфраструктуру та соціальні програми, що спрямовані на забезпечення благополуччя та комфорту у житті громадян.

Крім того, активна участь громадськості у процесах місцевого управління – це важливий елемент демократичного суспільства. Відкритість і доступність інформації для громадян, їхній активний внесок через збори, референдуми та інші форми – відображення здорової та живої демократії.

Здійснення ефективного муніципального управління потребує комплексного підходу, де балансування між соціально-економічними інтересами та забезпеченням взаємодії між різними групами та учасниками громадськості грає ключову роль у створенні сприятливого середовища для мешканців міста. Їхні функції, такі як раціональне господарювання, соціальний захист, забезпечення охорони громадського порядку та інші, спрямовані на поліпшення умов життя та підвищення якості міського середовища.

Цільовий комплексний підхід до розвитку міста включає в себе цілу низку ключових аспектів для досягнення сталого соціально-економічного зростання міста:

1. Демографічний аналіз та прогнозування. Розуміння змін у структурі населення допомагає прогнозувати його потреби в інфраструктурі, житлі, транспорті, освіті та інших сферах.

2. Функціональна спрямованість міських зон. Це допомагає ефективно використовувати міську територію, враховуючи різні потреби населення.

3. Розвиток центру міста та околиць. Забезпечення розвитку всіх районів міста та їхньої взаємодії щодо створення умов для комфортного життя громадян.

4. Соціальна інфраструктура. Розбудова різноманітних соціальних служб, включаючи житло, освіту, охорону здоров'я, культуру та розваги.

5. Економічний розвиток. Створення інноваційних галузей економіки та забезпечення стабільного ринку праці.

6. Комфортне проживання. Забезпечення комфортних умов проживання та безпеки для всіх верств населення.

7. Інтеграція та співпраця. Розвиток внутрішніх зв'язків та співпраця між різними районами та містами для забезпечення гармонійного розвитку.

8. Управлінські механізми. Використання ресурсів влади, бізнесу, науки, освіти та громадськості для досягнення поставлених цілей.

Зазначений комплексний підхід враховує багато аспектів і вимагає взаємодії різних суб'єктів для успішного розвитку міста. Впровадження такого підходу може створити підґрунтя для сталого, збалансованого та ефективного розвитку міста [33].

Питання для самоконтролю

1. Визначте загальні принципи побудови міської системи управління.
2. Визначте поняття сучасного міста як соціально-економічного явища.
3. Визначте комплексний характер міського господарства.
4. Визначте поняття «міське управління».
5. Визначте основні функції міського управління.
6. Охарактеризуйте організаційній структурі місцевого управління в Україні.

Тема 2 МУНІЦИПАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО – НЕОБХІДНА СКЛАДОВА МІСЬКОГО ЖИТТЯ

2.1 Поняття, функції та зміст муніципального господарства

Муніципальне господарство – це комплекс підприємств та установ, що діють на території міста і здійснюють різноманітну господарську діяльність. Воно складається з різних об'єктів та підсистем, спрямованих на задоволення потреб мешканців, розвиток і забезпечення комфорту міського середовища.

Міське господарство є складною мережею об'єктів і підсистем, включаючи земельні ділянки, будівлі, транспортні магістралі, комунікаційні системи, природні ресурси та інші структурні компоненти. Основні підсистеми міського господарства включають житлову, виробничу, транспортну інфраструктуру, сферу обслуговування населення, а також об'єкти громадського та історико-культурного значення.

Ці складові тісно взаємодіють і доповнюють одна одну. Наприклад, житлове господарство виступає як основний центр і базис для інших галузей міського господарства. Робота усіх інших служб інтегрується для поліпшення якості життя мешканців, забезпечуючи їм комфорт та здорове середовище (рис. 2.1)

Важливо відзначити, що муніципальне господарство має суспільний характер. Мешканці міста одночасно є замовниками послуг, які надаються органами місцевого самоврядування, та колективними власниками муніципального майна. Така взаємодія покликана забезпечити задоволення потреб мешканців та розвиток міста в цілому.

Функції міського господарства включають широкий спектр напрямів діяльності, орієнтованих на забезпечення різноманітних потреб мешканців міста. Ці функції охоплюють різні сфери, такі як житлове, комунальне, транспортне, побутове, торговельне обслуговування тощо.

Також міське господарство відповідає за захист населення та об'єктів міста від різних загроз у надзвичайних ситуаціях.

Цей комплекс обслуговування населення міста, що становить комунальну діяльність, задовольняє різні потреби: від житлових умов до соціокультурних послуг, охорони здоров'я та освіти. Це охоплює значну частину території міста (до 70 %) і зайнятості населення (понад 7 %) та включає взаємодію з промисловістю, що постачає різні матеріали та обладнання для міського господарства, у той час як міське господарство надає необхідні ресурси, такі як вода, газ, транспортні послуги тощо.

Рисунок 2.1 – Структура міського господарства

Муніципальне господарство має важливе значення для економіки країни, забезпечуючи важливі потреби всього суспільства. Його функціонування впливає на всі аспекти існування міста: економічні, соціальні та екологічні.

Комплекс підсистем міського господарства має комунальну орієнтацію та спрямований на задоволення комунальних, побутових, соціально-культурних потреб населення, а також на забезпечення належного стану міського середовища.

Об'єкти міського господарства можуть перебувати у державній, приватній або комунальній (муніципальній) власності. Комунальна власність є основою для міських господарств в Україні.

Об'єкти (ресурси), розташовані на території міста:

- земельні ділянки;
- будинки і споруди;
- транспортні магістралі;
- інженерні комунікації;
- природні й водні *ресурси*.

Підсистеми містобудівної системи:

- *житлова* – сельбищна зона;
- *виробнича* – промислова інфраструктура;
- *транспортна* інфраструктура;
- *сфера* обслуговування населення;
- громадські й історико-культурні об'єкти.

Унікальною особливістю міського господарства є те, що його підприємства виробляють матеріальну продукцію або надають послуги. Більшість таких підприємств не тільки виробляють продукцію чи надають послуги, але й безпосередньо реалізують їх мешканцям міста, не використовуючи посередників. Це створює свої власні особливості в організації оборотних коштів, формуванні вартості продукції (послуг) та установленні тарифів на них. Наприклад, пасажирський транспорт одночасно надає і реалізує послуги з перевезення.

Незвичайною особливістю є наявність різноманітних джерел фінансування організацій та установ охорони здоров'я, освіти, фізкультури та спорту. Фінансування може бути здійснене з різних джерел, таких як бюджетні кошти, кошти підприємств, організацій та населення. Важливо правильно розподіляти

ресурси, які надходять через суспільні фонди споживання, та інші кошти для надання матеріальних та соціально-культурних послуг населенню.

Поява міського господарства виникла одночасно з розвитком міських територій та розмаїттям форм власності. Це об'єднання підприємств та установ, що виконують господарську діяльність на території міста для вирішення конкретних господарських питань.

Поняття комунальна власність у законодавстві України виникає в грудні 1990 р. з прийняттям Закону Української РСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування». Законодавством визначено, що комунальна власність становить основу місцевого самоврядування, а також те, що управління комунальною власністю здійснюють від імені населення адміністративно-територіальних одиниць відповідні місцеві ради народних депутатів та уповноважені ними інші органи місцевого самоврядування. До комунальної власності було віднесено майно, що передається безоплатно колишнім СРСР і Українською РСР, іншими суб'єктами, а також майно, що набувається місцевими радами народних депутатів за рахунок належним їм коштів.

У правовому регулюванні комунальної власності багато науковців виділяють два етапи: перший – з моменту прийняття Закону Української РСР «Про власність» (1991–1996 рр.), другий – після прийняття Конституції України до теперішнього часу.

Перший етап – це початок реального формування комунальної власності, на якому:

- було створено політичні, економічні та правові передумови формування комунальної власності;
- розроблено деякі організаційно-нормативні, методичні, фінансові підходи до формування комунальної власності;
- нормативно-правовим шляхом було затверджено перелік державного майна, яке передається до власності адміністративно-територіальних одиниць, та регламентовано порядок здійснення цієї передачі;

– здійснено передачу майна, що перебуває у віданні міністерств, відомств та інших органів, уповноважених управляти державним майном, до комунальної власності;

– законодавчо-правовим шляхом були обґрунтовані джерела формування та поповнення комунальної власності.

Головними джерелами формування комунальної власності було визнано перерозподіл державної власності та передачу об'єктів державної власності до власності адміністративно-територіальних одиниць, а також нормативно-правове оформлення права володіння майном, що раніше належало відповідній раді народних депутатів, створювалося чи купувалося за рахунок належних їй коштів. Джерелом поповнення комунальної власності, за пропозиціями рад, були визначені продаж або безоплатна передача у власність місцевих органів влади підприємств, організацій, установ чи їхніх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать іншим суб'єктам власності й мають важливе значення для соціально-економічного розвитку відповідної території.

Прийнятим у лютому 1991 р. Законом Української РСР «Про власність» визнано правовий режим майна комунальної власності. Згідно зі ст. 31 цього Закону комунальну власність як власність адміністративно-територіальних одиниць, поряд із загальнодержавною (республіканською) власністю, віднесено до державної власності.

Комунальна власність стала невід'ємним атрибутом місцевого самоврядування, актуальність якої особливо зростає в процесі децентралізації, розпочатої в Україні з 2014 року.

У статті 142 Конституції України визначено зміст правової категорії комунальній власності, а саме, що матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Власність територіальних громад в Україні має усталену назву «комунальна власність».

Під комунальною власністю розуміють власність територіальних громад на належне їм майно, що використовується для спільних потреб громади і керується відповідними органами місцевого самоврядування. У зарубіжних країнах комунальну власність називають муніципальною власністю.

Термін «комунальна власність» є синонімом поняття «муніципальна власність».

Об'єктами комунальної власності (муніципальної власності) стають системи життєзабезпечення, такі як водопостачання, газові мережі, електропостачання, транспорт тощо.

Історично першими формами власності були державна і приватна. З розвитком приватної власності зростає різноманітність господарських форм населення, що спричинило розмаїтість міжміських та внутрішньодержавних розбіжностей. Держава, урізноманітнюючи свої функції та ресурси для кращого управління власністю та узгодження інтересів місцевих суб'єктів господарювання, делегує частину функцій і засобів на місцевий рівень. Це призвело до створення місцевої державної власності та місцевого державного господарства.

Залежно від економічної спроможності комунальна власність може бути трьох видів:

- прибуткова, від використання якої можна отримати додаткові фінансові ресурси;
- нейтральна, що забезпечує лише покриття затрат на її утримання;
- дотаційна, яка потребує цільового фінансування з місцевого бюджету чи інших джерел.

Ключові терміни:

1. Господарство це сукупність ресурсів, у володінні людини або спільноти, які використовуються для задоволення потреб і вирішення питань комунально-побутового характеру.

2. Міське господарство це система підприємств, установ, територіальних об'єктів та підсистем, що діють на території міста з метою задоволення потреб населення, включаючи комунальні, соціальні, економічні та культурні аспекти.

3. Територіальні об'єкти міського господарства включають земельні ділянки, будівлі, транспортні магістралі, інженерні комунікації, природні та водні ресурси, що розташовані у межах міста.

4. Підсистеми міського господарства це житлова, виробнича, транспортна, сфера обслуговування населення, а також громадські й історико-культурні об'єкти. Ці підсистеми є важливими для забезпечення функціональності і комфорту для мешканців міста.

5. Житлове господарство це один з базових елементів міського господарства, що спрямований на створення комфортних умов для проживання населення.

Ці поняття і визначення допомагають зрозуміти, як міське господарство структуроване і як воно сприяє комфортному та ефективному функціонуванню міст.

Функції міського господарства підкреслюють його багатогранність та значущість для життя та розвитку міст:

1. Житлова функція – забезпечення населення міста житлом та житловим середовищем.

2. Комунальна функція – надання комунальних послуг, таких як водопостачання, каналізація, теплопостачання, прибирання, управління відходами тощо.

3. Транспортна функція – забезпечення належного функціонування транспортної інфраструктури для переміщення людей та товарів.

4. Побутове обслуговування – надання різноманітних побутових послуг, таких як харчування, медичний та освітній сервіси, культурні заходи тощо.

5. Забезпечення захисту міських об'єктів та територій від надзвичайних ситуацій та загроз.

6. Формування економічної системи міста через виробництво, надання послуг та взаємодію з промисловістю.

7. Організація роботи підприємств та установ, враховуючи особливості комунальної сфери.

8. Розвиток соціальної та культурної сфери міста, забезпечення доступу до освіти, культури, спорту та розваг.

9. Інтеграція міського господарства з промисловістю, торгівлею та іншими галузями економіки для забезпечення різноманітних потреб містян.

Міське господарство є ключовим елементом для сталого розвитку міст і забезпечення життєвих потреб мешканців, а його функції тісно переплітаються з усіма аспектами життя міста, сприяючи його економічному, соціальному та культурному розвитку.

Роль місцевого самоврядування.

Міське самоврядування виконує ключову роль у формуванні міського господарства. Воно відповідає за прийняття рішень щодо управління муніципальною власністю, а також за організацію та забезпечення надання різноманітних громадських послуг для мешканців міста.

Тенденції розвитку місцевих господарств

Місцеві господарства, незважаючи на їхню державну природу, орієнтовані на вирішення специфічних потреб містян і здійснюють власний управлінський процес та фінансову політику.

Такі аспекти, як характер виробництва послуг, відсутність значної затримки виробництва та споживання, територіальна специфіка послуг та відомча розрізненість, визначають важливість ефективного управління міським господарством.

Особливості міського господарства:

1. Характер послуг. Міське господарство зорієнтоване на надання послуг, обсяг і якість яких визначаються потребами місцевого населення.

2. Час виробництва послуг практично збігається з часом їх споживання, що потребує оперативного управління.

3. Територіальна специфіка. Послуги мають місцевий характер і зорієнтовані на конкретні території міста.

4. Відомча розрізненість. Підприємства міського господарства спеціалізуються на різних напрямках.

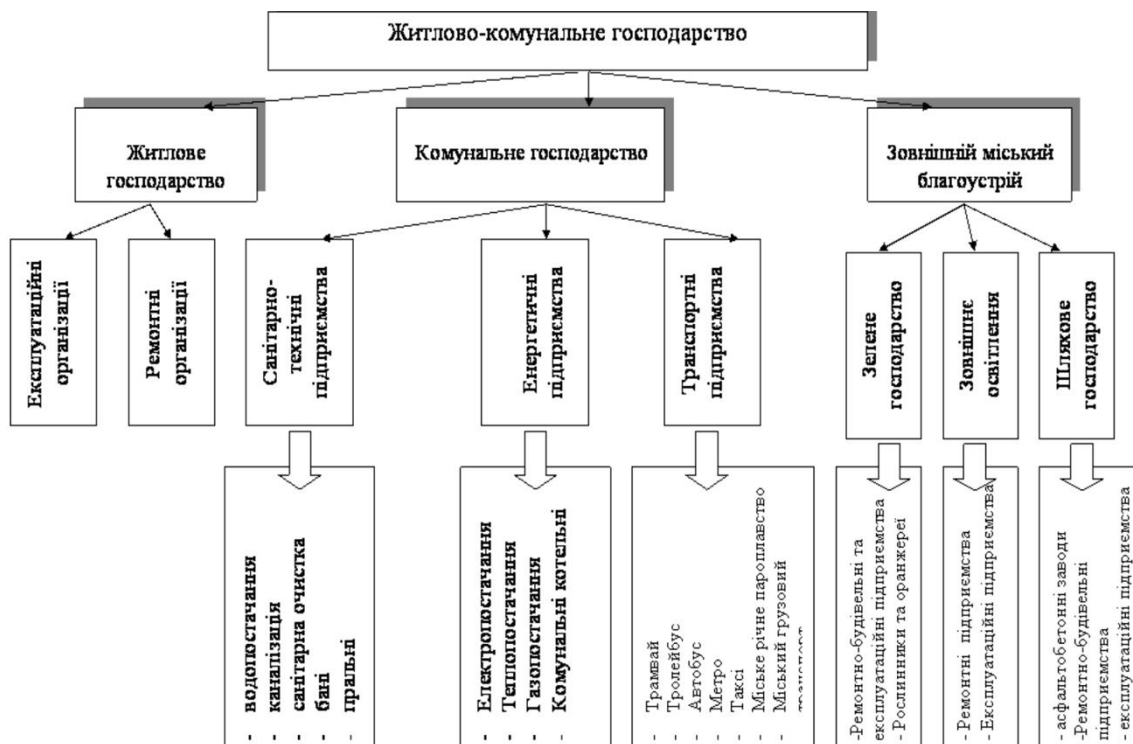

Рисунок 2.2 – Структура міського господарства

Міське господарство тісно пов'язане з промисловістю, що відображається на кількох рівнях:

– вплив на розміри міст. Розміри та темпи розвитку міського господарства пов'язані з промисловим розвитком міста, яке є одним із ключових факторів у становленні та зростанні міст;

– забезпечення ресурсами. Промисловість постачає різноманітні матеріали та обладнання для розвитку міського господарства;

– взаємозв'язок у виробництві. Підприємства міського господарства забезпечують нормальну роботу промислових підприємств через створення сприятливих умов для працівників.

Природні умови також відіграють важливу роль у формуванні міського господарства. Розташування інфраструктури, як і технічні можливості, розробляються з урахуванням природних факторів.

Розвиток міського господарства не лише впливає на економічні та соціальні аспекти міста, але і формується під впливом традицій державного будівництва, взаємодії різних груп населення та інших факторів.

2.2 Моделі ведення міського господарства

Господарська діяльність формується з урахуванням численних чинників – матеріальних, фінансових, кадрових, а також залежить від надходження податків та ефективності діяльності органів місцевого самоврядування, що є ключовими чинниками при визначенні муніципалітетом моделі управління містом.

Моделі міського господарства:

1. Муніципально-рентна:

– органи місцевого самоврядування активно залучені до господарювання на власній території;

– органи місцевого самоврядування виступають як власники міських підприємств і активно вирішують питання місцевого значення.

2. Комунально-рентна:

– органи самоврядування мають обмежені права у фінансово-кредитній діяльності та права ресурсної ренти;

– використання міської власності для одержання рентних платежів доповнює доходи від податків на населення та виробників.

3. Комунальна модель:

– доходи органів місцевого самоврядування складаються переважно з податків на доходи населення;

– господарську діяльність проводять приватні підприємства, але з певним контролем від органів самоврядування.

Фактори, що впливають на модель:

1. Компетенція самоврядування – ступінь прав та обов’язків визначається законодавством, що впливає на вид міського господарства.

2. Ресурси території – наявність та характер ресурсів визначають способи їх використання та облік у формуванні доходів.

3. Кваліфіковані кадри – наявність кваліфікованих кадрів у владних органах та міських підприємствах грає важливу роль у веденні господарської діяльності.

4. Податкова спроможність населення – здатність населення сплачувати податки також впливає на доходи місцевих органів та формування моделі управління.

Різноманітність факторів визначає конкретний вид моделі міського господарства, який відповідає специфіці та потребам конкретного міста. Це важливий аспект у визначенні ефективності управління та розвитку міст у всій його комплексності.

2.3 Поточний рівень та тенденції розвитку міського господарства в Україні

Сучасний етап розвитку міст України характеризується значними відмінностями у рівнях їх соціально-економічного стану, неузгодженістю низки законодавчих і нормативно-правових актів з містобудівних питань, недостатньо чітко визначеною загальнодержавною стратегією. Існує безліч факторів, які спричиняють погіршення якості життя в містах та негативно впливають на їхній розвиток.

Серед головних проблем можна виділити такі:

1. Економічні диспропорції – нерівномірний розвиток міст, зосередження населення та виробництва у великих містах, а не в регіональних центрах, породжують нерівновагу у розвитку країни.

2. Незбалансоване землекористування – це неякісний земельний стан, неналежне управління та використання земельних ресурсів, нераціональне

використання земельних територій під різноманітні об'єкти. Значні площі зайняті під *складування відходів* виробництва, смітники тощо. Здебільшого неефективно використовуються землі, відведені під об'єкти промисловості, транспорту й енергетики, а також рекреаційного призначення.

3. Екологічні проблеми – забруднення атмосфери, води та ґрунту, неефективний контроль за станом довкілля, що призводить до загрози здоров'ю населення. Найгострішою екологічною проблемою міст є забруднення атмосфери, зумовлене, здебільшого, роботою транспорту, підприємств енергетичного комплексу й інших промислових підприємств. Контроль за станом міської атмосфери або проводиться неефективно, або не проводиться взагалі. Значно знижена кількість постів спостереження і контролю за викидами транспорту.

Унаслідок погіршення стану природних ландшафтів, активізації несприятливих природно-техногенних процесів екологічна безпека багатьох міст перебуває під загрозою. Так, нераціональне господарське освоєння територій, штучне обводнення ґрунтів призвели до збільшення повеней, переміщення й осідання ґрунтів, підтоплення та засолення значних територій.

4. Стан інфраструктури – недостатнє фінансування та недоліки планово-профілактичного обслуговування інженерних мереж, що призводить до незадовільного стану комунікацій та мереж.

5. Демографічні проблеми – процес депопуляції у містах, який може виникати через низьку якість життя, погіршення екологічної ситуації, нестабільність економіки тощо.

Подальші напрями розв'язання проблем:

1. Удосконалення управління – розроблення чітких стратегій та правильних регулятивних актів для міського розвитку, а також посилення контролю за їх виконанням.

2. Створення ефективних стратегій екологічної політики – збільшення контролю за забрудненням та розвиток програм для поліпшення стану довкілля.

3. Оптимізація використання території – раціональне розміщення підприємств та розвиток зон відпочинку і природних заповідників.

4. Покращення інфраструктури – залучення фінансування для ремонту та підтримки інфраструктурних систем.

Ці проблеми мають комплексний характер та потребують системного підходу до їх вирішення. Важливо, щоб державні та муніципальні органи працювали разом, щоб створити стабільне та екологічно безпечне середовище для життя та розвитку міст.

Це підкреслює проблеми, що мають значний вплив на міське господарство та розвиток міст в Україні. Основні питання включають:

1. *Соціальні проблеми* – невирішені соціальні питання можуть призводити до напруженості та незадоволення у суспільстві.

2. *Недостатня ефективність управління* – система управління може бути неефективною, що ускладнює вирішення проблем та реалізацію стратегій.

3. *Фінансові аспекти* – недостатня фінансова база та неповне використання інвестиційного потенціалу можуть обмежувати розвиток міст.

4. *Інфраструктура та ресурси* – зношеність інфраструктури, недостатня забезпеченість інженерною мережею можуть погіршувати якість послуг та умови проживання.

5. *Транспорт та дорожня мережа* – недостатність розвитку транспортної інфраструктури та дорожньої мережі може обмежувати мобільність та розвиток міст.

6. *Стан житлово-комунального господарства* – проблеми у житловій сфері можуть погіршувати умови проживання та якість житла для населення.

7. *Кризовий стан міського господарства* – загострення проблем у міському господарстві може бути спричинене низьким рівнем розвитку та ефективності галузі.

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, залучення різних сфер суспільства та підтримки з боку держави. Ефективне управління, реформи у фінансуванні, інвестиційна активність, покращення інфраструктури

та житлово-комунального господарства можуть сприяти поліпшенню умов життя у містах.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні джерела існування міської власності.
2. Назвіть основні характеристики, що визначають міське господарство.
3. Назвіть моделі ведення міського господарства.
4. Охарактеризуйте сучасний стан та особливості міського господарства в Україні.
5. Опишіть перспективні шляхи розвитку міського господарства в Україні.

Тема 3 ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ

3.1 Управління як процес. Загальні підходи до наукового аналізу процесів управління

Розвиток інфраструктури в управлінні містом є ключовим аспектом для забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя мешканців. *Стратегії та підходи до розвитку інфраструктури в управлінні містом:*

1. *Стратегічне планування.* Розробка стратегічних планів розвитку інфраструктури, які враховують потреби міста на довгострокову перспективу, є важливим кроком для ефективного управління містом. Ці плани можуть включати розширення та модернізацію дорожньої мережі, водопостачання та каналізації, енергетичної інфраструктури, транспорту, інформаційних технологій тощо.

2. *Фінансування та інвестиції.* Забезпечення достатніх фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури є важливим завданням для міського управління. Це може включати використання бюджетних коштів, приватно-громадського партнерства, міжнародної допомоги та інвестицій приватного сектору.

3. *Інновації та технології.* Використання новітніх технологій та інновацій у розвитку інфраструктури може покращити її ефективність та забезпечити сталість. Це може включати впровадження смарт-технологій для управління транспортною системою, розвиток енергоефективної та сталої енергетики, використання інформаційних технологій для оптимізації міських послуг тощо.

4. *Екологічна стійкість.* Розвиток інфраструктури має враховувати екологічні аспекти та стійкий розвиток. Це включає в себе збільшення використання відновлюваних джерел енергії, впровадження екологічно чистих технологій, зелене будівництво та благоустрій міських територій.

5. *Громадська участь та управління.* Залучення громадськості до процесу прийняття рішень щодо розвитку інфраструктури дозволяє враховувати потреби

та побажання мешканців міста. Це сприяє створенню більш ефективних та прийнятних рішень.

б. Регіональне співробітництво. Співпраця з іншими містами та регіонами може сприяти оптимізації використання ресурсів та розвитку спільних інфраструктурних проєктів, що посилить ефективне управління містом.

Розвиток партнерських відносин між міським управлінням, бізнесом та громадськістю є важливим аспектом сучасного управління містами. Такі партнерства сприяють спільним зусиллям у вирішенні складних проблем, створенні інноваційних рішень та покращенні якості життя мешканців.

Ключові аспекти розвитку таких відносин:

1. *Спільне прийняття рішень.* Залучення різних стейкхолдерів, таких як міське управління, бізнес-середовище та громадські організації, у процес прийняття рішень дозволяє враховувати різноманітні інтереси та потреби. Це може здійснюватися через публічні консультації, робочі групи або спільні комітети.

2. *Спільні проєкти і програми.* Міське управління може співпрацювати з бізнесом та громадськістю у реалізації спільних проєктів та програм, спрямованих на розвиток міста. Це можуть бути інфраструктурні проєкти, програми соціального розвитку, культурні і спортивні заходи тощо.

3. *Обмін ресурсами і знаннями.* Співпраця між міським управлінням, бізнесом та громадськістю може включати обмін ресурсами та знаннями. Наприклад, бізнес може надавати фінансову або технічну підтримку проєктам міського управління, а громадськість може допомагати у зборі даних або моніторингу програм.

4. *Створення платформ для діалогу.* Важливо створювати платформи для відкритого діалогу між різними стейкхолдерами. Це можуть бути публічні форуми, круглі столи, воркшопи тощо, де можна обговорювати актуальні питання та знаходити спільні рішення.

5. *Підтримка соціальних та культурних ініціатив.* Міське управління може сприяти розвитку соціальних та культурних ініціатив, що запропоновані

громадськістю або бізнесом. Це може включати фінансову підтримку, надання приміщень для заходів або сприяння в організації.

б. Прозорість та відкритість. Важливо, щоб процеси управління та взаємодії між стейкхолдерами були максимально прозорими та відкритими. Це сприяє підвищенню довіри між усіма зацікавленими сторонами. Розвиток партнерських відносин між міським управлінням, бізнесом та громадськістю є ключовим чинником сталого розвитку міст та покращення якості життя їх мешканців.

Теорія управління, яка розглядає закономірності та відносини у процесі управління, становить основу для розвитку практичних методів управління.

Метод управління – це спосіб впливу на керовану систему для реалізації поставлених завдань. До числа методів управління відносяться методи моделювання, логічний аналіз, причинний аналіз, соціально-економічне експериментування, тестування, морфологічний аналіз, функціональне проектування, методи експертних оцінок, факторний аналіз тощо. Кожен метод має свою сферу застосування і може використовуватися залежно від цілей управління, а також специфіки об'єкта управління.

До *інструментальних методів*, що використовуються для організації та функціонування системи муніципального управління, відносяться нормативний, балансовий та статистичний методи.

Нормативний метод передбачає використання норм і нормативів у налагодженні ефективної діяльності органів муніципальної влади. На основі спеціально розроблених нормативів визначається спектр базових потреб населення в товарах і послугах, структура витрат і обсяги ресурсів для реалізації пріоритетних цілей і завдань. *Балансовий* метод використовується при розробці і виконанні бюджету міста, який служить неодмінною умовою функціонування і розвитку території. Використання балансового методу дозволяє визначити оптимальні співвідношення між прибутковими та видатковими статтями бюджету. *Статистичний* метод передбачає використання засобів математичної статистики на основі аналізу просторових (територіальних) даних.

При управлінні міськими територіями місцевими адміністраціями можуть бути використані дві основні групи методів: організаційно-розпорядчі методи та економічні методи.

До організаційно-розпорядчої групи методів належать:

- 1) створення муніципальних підприємств;
- 2) укладення договорів на передачу прав на майно;
- 3) внесення частки в статутний капітал акціонерних товариств;
- 4) передача майна з балансу на баланс та списання;
- 5) оренда, лізинг;
- 6) застава, іпотека;
- 7) передача майна в довірче управління (траст);
- 8) відчуження муніципального майна;
- 9) приватизація муніципальних підприємств.

До економічної групи методів належать:

- 1) муніципальне замовлення;
- 2) нормативи відрахувань від прибутку муніципальних підприємств до бюджету муніципального освіти;
- 3) дотації;
- 4) нормативи платежів за використання муніципальної власності;
- 5) місцеве оподаткування;
- 6) економічні санкції, штрафи.

Організаційно-розпорядчі методи, такі як створення муніципальних підприємств, укладення договорів та передача майна, дозволяють ефективно управляти ресурсами та розвивати інфраструктуру міста. Економічні методи, такі як дотації та місцеве оподаткування, регулюють фінансові потоки та забезпечують фінансову стабільність муніципалітетів.

Практика управління, що ґрунтується на цих методах, передбачає систему дій, яка включає аналіз інформації, вибір оптимальних рішень та їх реалізацію. Прийняття рішень – ключовий етап у керуванні міськими територіями, оскільки від правильності та ефективності цих рішень залежить подальший розвиток міста та благополуччя мешканців.

Це значно допомагає керівникам міст у знаходженні оптимальних стратегій та шляхів розвитку, щоб максимізувати користь для міського співтовариства.

3.2 Принципи, завдання та організації функції управління міськими територіями

Основною метою організації території сучасного міста є підтримка системи життєзабезпечення міського населення на основі розробленої органами управління економічної та соціальної політики.

Формування земельних відносин на території міста має здійснюватися за допомогою таких заходів:

- розподілу земельного фонду (території) міста за рівнями власності (державна, муніципальна, приватна) землевласникам і землекористувачам;
- організації використання міської території для забезпечення життєдіяльності суспільства.

Основні принципи спрямовані на ефективне використання земельних ресурсів для розвитку і підтримки міського середовища, врахування потреб суспільства та упорядкування відносин між власниками та користувачами землі.

Завдання організації територій міста відображають потреби суспільства у вирівнюванні рівня життя, підтримці соціальних програм, розвитку транспорту та інженерних мереж, а також збереженні екологічної рівноваги. Функції управління земельними ресурсами включають в себе ключові аспекти, такі як оптимізація доходів місцевого бюджету, забезпечення прав власності та створення ринку нерухомості. Ці заходи сприяють ефективному використанню землі та економічному розвитку міста.

Для досягнення успішного управління земельними ресурсами міста необхідно використовувати широкий спектр методів та механізмів, які передбачені законодавством, для забезпечення ефективного та сталого розвитку муніципальних територій.

3.3 Характеристика муніципального управління

Муніципальне управління, як наукова дисципліна, концентрується на організації та управлінні місцевими громадами для досягнення ефективності та задоволення потреб місцевих жителів. Основна мета цієї галузі полягає в підтримці місцевих утворень як соціально-економічних систем, де самостійні громади відповідають за прийняття рішень та вирішення питань місцевого значення.

Муніципальне управління охоплює низку питань, серед яких є:

1. Вивчення муніципальних утворень. Це включає аналіз природно-ресурсного потенціалу місцевості, її історичних, демографічних та економічних особливостей.

2. Створення систем управління. Розробка ефективних методів управління для кожного муніципального утворення.

3. Управління фінансовими аспектами. Це включає розробку статутів муніципальних утворень, контроль за їх виконанням, формування механізмів фінансово-економічного забезпечення.

Питання діяльності муніципального управління:

1. Охорона природи та ресурсів. Контроль за використанням природних ресурсів, санітарний нагляд.

2. Інфраструктура та благоустрій. Утримання систем енергопостачання, водопостачання, благоустрій.

3. Соціальна інфраструктура. Розвиток соціальної та виробничої інфраструктури, підвищення рівня обслуговування населення.

4. Зайнятість та економічна самодостатність. Підвищення зайнятості та фінансова самодостатність муніципалітету.

5. Соціальні послуги. Забезпечення належного рівня соціальних послуг та розвиток сфери послуг та торгівлі.

6. Збереження історичної спадщини. Збереження пам'яток історії та культури.

Стратегічна мета муніципального управління полягає у створенні органів влади, що забезпечують розвиток та збереження регіону як цілісної системи, враховуючи інтереси місцевих громад.

Завдання перед міським управлінням як науковою дисципліною на сьогодні включають розробку нормативних документів для впровадження нової системи місцевого самоврядування, методичне забезпечення аналізу соціально-економічного розвитку місцевостей та створення інструментів для прогнозування та управління ними.

Щоб виконати ці завдання, важливими є:

1. Розмежування функцій та господарських сфер. Укладати договори для чіткого розподілу обов'язків між місцевими та вищими органами управління.

2. Концентрація повноважень. Забезпечити зосередження повноважень та ресурсів у місцевих органах влади для розвитку місцевих соціальних та виробничих структур.

3. Горизонтальна координація. Забезпечити міжгалузеву взаємодію та горизонтальну координацію місцевих управлінських об'єктів.

4. Самостійність у вирішенні проблем. Гарантувати містам та районам організаційну та економічну самостійність у вирішенні соціальних та економічних питань.

5. Участь населення. Забезпечити широку участь громадян у вирішенні місцевих питань через референдуми та інші форми демократичної участі.

6. Комплексне вирішення проблем. Змінити управлінську діяльність для комплексного підходу до місцевих проблем.

7. Інноваційна інфраструктура. Розвивати інноваційну інфраструктуру та консультаційні центри для підтримки муніципального розвитку.

Ці завдання вимагають відповідальності, системності та врахування інтересів громадян для досягнення стійкого та збалансованого розвитку місцевих громад.

Система прямого управління земельними ресурсами міста включає в себе:

1) планування;

- 2) регулювання;
- 3) організацію;
- 4) розпорядження;
- 5) координацію;
- 6) облік;
- 7) контроль.

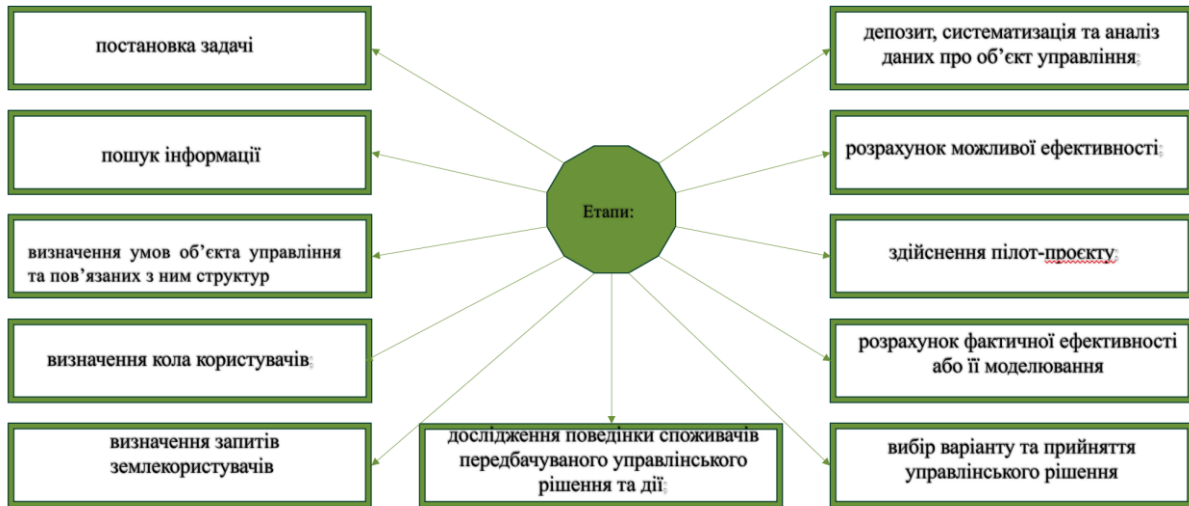

Рисунок 3.1 – Основні етапи прийняття рішення щодо управління земельними ресурсами міста

При здійсненні цих функцій відбувається розпорядження трудовими, матеріальними та грошовими ресурсами міста, оперативне управління землевпорядним, містобудівним і земельно-кадастровим виробництвом; організаційний вплив на спеціальні сторони діяльності підприємств тощо.

3.4 Методи муніципального управління як наукової дисципліни

Огляд методів муніципального управління:

1. *Системний аналіз.* Цей метод дозволяє розглядати муніципалітети як складні системи зі своїми внутрішніми зв'язками та взаємодією. Він сприяє аналізу, пошуку альтернативних рішень та вибору оптимального варіанта в управлінському процесі.

2. *Організаційні методи управління.* Ці методи спрямовані на вплив на внутрішні відносини в організації з метою досягнення конкретних цілей.

3. *Економічні методи управління.* Вони використовуються для формування економічних умов та стимулів для досягнення поставлених завдань.

4. *Соціально-психологічні методи управління.* Ці методи спираються на особистісні та психологічні фактори для створення сприятливого клімату в управлінні та сприяння позитивній громадській думці.

Кожен з цих методів має свої переваги та обмеження, але їх використання в комбінації може сприяти ефективному муніципальному управлінню. Важливо також враховувати контекст та особливості кожної конкретної муніципальної структури при використанні цих методів.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть фактори, що визначають особливості муніципального управління.

2. Охарактеризуйте процес муніципального управління.

3. Назвіть ознаки, що визначають зміст принципу самостійності місцевого самоврядування.

4. Які напрями перебудови системи місцевого самоврядування в сучасних умовах?

Тема 4 ПЛАНУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ МІСТА

4.1 Етапи планування просторового розвитку

Планування просторового розвитку міста – це стратегічний процес формування та втілення в життя концепцій, стратегій і проєктів, спрямованих на створення функціональної, ефективної, сталої та приємної для проживання міської території. Цей процес включає в себе аналіз поточного стану міста, визначення його потреб та проблем, а також розробку та впровадження стратегій та інструментів для їх вирішення.

Основні етапи планування просторового розвитку міста можуть включати:

1. Аналіз поточного стану. Дослідження демографічних, економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів міського середовища для з'ясування його сильних і слабких сторін, можливостей та загроз.

2. Визначення стратегічних цілей. Встановлення ключових напрямів розвитку міста на майбутнє, які відповідають потребам мешканців і враховують сучасні тенденції і виклики.

3. Розробка концепції розвитку. Створення загальної ідеї та напрямів розвитку міста, включаючи розміщення об'єктів інфраструктури, зонування території, заходи з розвитку соціально-економічної сфери і збереження природного середовища.

4. Розробка планів і проєктів. Створення конкретних планів і проєктів, які реалізують концепцію розвитку, включаючи проєкти забудови, реконструкції, благоустрою, розвитку інфраструктури тощо.

5. Впровадження та контроль. Реалізація планів і проєктів, а також постійний моніторинг їх виконання для вчасного виявлення проблем і коригування стратегій розвитку.

Планування просторового розвитку міста є складним і містить багато аспектів – від економічних і технічних до соціокультурних і екологічних. Важливо забезпечити участь громади та зацікавлених сторін у процесі прийняття

рішень та забезпечити стале вдосконалення і коригування стратегій розвитку залежно від змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі міста.

Проблема нерівномірного економічного розвитку міста та нерівності у розподілі інфраструктури стає дедалі важливішою у контексті міського розвитку. Зростання кількості міського населення призводить до тиску на існуючі території та інфраструктуру, що може призвести до перевантаження і неефективного використання ресурсів.

Для розв'язання цих проблем необхідно приділити увагу таким аспектам:

1. Ефективне використання територіальних ресурсів. Важливо ідентифікувати та раціонально використовувати території з незадовільним використанням. Це може включати реконструкцію та перепланування існуючих районів, а також розробку нових зон для розвитку.

2. Розвиток соціальної та транспортної інфраструктури. Побудова житла з високою якістю має супроводжуватись розвитком необхідної інфраструктури, такої як школи, лікарні, магазини та громадський транспорт. Це сприятиме підвищенню якості життя мешканців та зменшенню транспортних заторів.

3. Інтеграція громадських просторів у культурне життя міста. Важливо створити громадські простори, які стануть центрами культурної та соціальної активності. Це може бути досягнуто за допомогою розширення існуючих громадських просторів та впровадження нових функцій.

4. Участь громади у плануванні. Важливо забезпечити участь місцевої громади у плануванні та реалізації проєктів міського розвитку. Це дозволить врахувати потреби та погляди мешканців та забезпечити більш ефективне використання ресурсів.

5. Подальша розробка теоретичних та методологічних засад управління територіальним розвитком. Постійне удосконалення методів управління міським розвитком є важливим завданням. Це включає в себе подальші дослідження та розробку інструментів для ефективного планування та управління розвитком міста.

Загалом, розробка та впровадження ефективних стратегій планування та управління міським розвитком може сприяти покращенню якості життя мешканців та створенню стійкого та сталого міського середовища.

Переосмислення концепцій міського розвитку відбувається на різних рівнях, включаючи теоретичне обґрунтування, стратегічне планування та практичні заходи. Управління міським розвитком тепер спрямоване не лише на реагування проблем, а й на активне створення умов для подальшого розвитку.

Нові підходи до міського розвитку орієнтовані на вивчення причин, через які людина обирає певне місто для проживання та роботи. Це дозволяє краще розуміти потреби та очікування мешканців та підлаштовувати стратегії розвитку міста під їхні потреби.

Крім того, історичний контекст показує, які міри були вжиті для контролю просторового розвитку міст у минулому. Наприклад, політика формування зелених поясів та адміністративні зони, які обмежують зростання міст, є прикладами системних заходів регулювання просторового розвитку. Ці підходи допомагають зберігати екологічну стійкість та забезпечувати гармонійний розвиток міст у контексті зростаючої урбанізації.

Загалом, нові концепції міського розвитку враховують різноманітні аспекти – від соціальних та економічних до екологічних та культурних, і спрямовані на створення більш сталих, інноваційних та життєздатних міст для майбутніх поколінь.

Важливим аспектом цього розвитку є перехід від уявлення про компактний розвиток міста лише як засіб контролю за зростанням площі забудови до розуміння, що цей підхід також сприяє ефективному використанню території, підвищенню якості інфраструктури та збереженню екологічного балансу міста.

У контексті сучасних викликів, таких як енергетична криза та зміна клімату, концепція компактного міста стала більш актуальною, оскільки вона сприяє зменшенню викидів та підвищенню сталості міського середовища.

Сприйняття міського життя як важливого елемента сталого розвитку зумовило широку підтримку концепції компактного міста в різних країнах.

Це відображено у документах Європейської комісії та рекомендаціях міжнародних організацій.

Загалом перехід від традиційного уявлення про міський розвиток до концепції компактного міста свідчить про важливий крок у напрямку сталого та екологічно обґрунтованого міського планування.

Рисунок 4.1 – Еволюція концепції компактного міста

Концепція компактного міста справді пройшла значний шлях від перших витоків, пов'язаних із стримуванням міського розповзання, до більш комплексного розуміння просторової організації міст та їх ролі в сучасному світі. Зараз вона є ключовою у багатьох стратегіях міського розвитку, спрямованих на досягнення різноманітних соціальних, екологічних та економічних цілей.

Основні принципи компактного міста, які включають високу щільність забудови, багатофункціональне землекористування та акцент на громадський транспорт і пішохідні зони, дійсно відображають нову парадигму міського планування. Ці принципи сприяють ефективному використанню ресурсів, зменшенню забруднення навколишнього середовища та покращенню якості життя мешканців.

У світовій практиці ключовими параметрами компактного міста є не лише висока щільність забудови, а й належне планування транспортної інфраструктури, функціональна збалансованість районів міста та доступність громадського транспорту. Ці параметри спрямовані на забезпечення зручності і доступності для мешканців та на створення більш стійкого і життєздатного міського середовища.

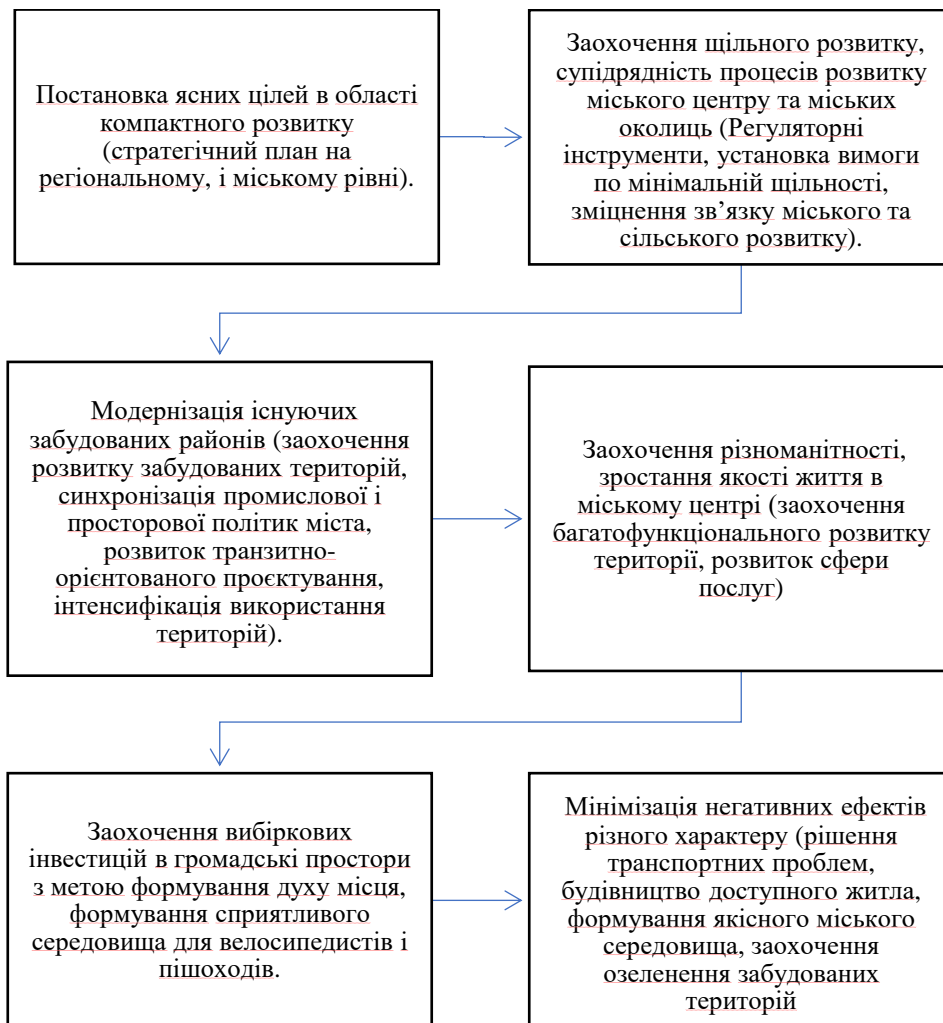

Рисунок 4.2 – Ключові підходи в управлінні та інструментарій

Отже, концепція компактного міста відображає сучасний погляд на міський розвиток, спрямований на забезпечення сталості, ефективності та комфорту для мешканців міст.

Це цікавий огляд розвитку містобудівного процесу в Україні, особливо останніх десятиліть. Сприяти розвитку міст стає все важливішою метою, і багато

аспектів цього розвитку залежать від стратегічного планування та правильного управління.

Децентралізація влади і партнерство з різними рівнями та секторами можуть стати ключовими чинниками у сприянні розвитку міст. Це дозволяє краще враховувати потреби та інтереси різних груп населення та забезпечує більш ефективне використання ресурсів.

Важливо також враховувати соціально-економічні та екологічні аспекти при плануванні міського розвитку. Це допомагає створити стійке та здорове міське середовище, яке сприяє якості життя мешканців.

Отже, враховуючи, що нинішній стан містобудівного процесу в Україні зумовлений змінами в методах аналізу та прогнозування стану містобудівних систем, оцінки наслідків прийняття управлінських рішень, які тісно взаємопов'язані із соціально-економічними, політико-правовими, функціонально-територіальними, екологічними чинниками та умовами життєдіяльності і розбудови міст, формуються нові умови для розвитку міської території, які потребують змін у методах її дослідження, аналізу, оцінки та прогнозування ефективності землекористування.

4.2 Наслідки інтенсивної урбанізації та шляхи розвитку міст

Актуальною проблемою сучасного світу є процес урбанізації, який характеризується стрімким зростанням кількості міських мешканців, що призводить до виникнення низки проблем. Найбільш актуальними є питання забезпечення оптимального використання територіальних ресурсів та екологічної безпеки в межах міст.

Розвиток міст є загальносвітовою тенденцією сучасної цивілізації. Міста невпинно розширюються, і це закономірно, адже вони надають вищу якість життя порівняно з територіями за їх межами. Проте проблема криється в тому, що міста не мають меж і ростуть за рахунок прилеглих територій, це є неефективним. Дуже важливо, щоб міста були густими та інтенсивними, а не екстенсивними. Для великих, розгалужених міст необхідна значна кількість

інфраструктурних об'єктів на великих територіях, що є дуже витратним. Натомість компактні міста дозволяють створити комфортні умови для життя мешканців. Призначення міста – надавати максимальну кількість сервісів високої якості за найкоротший час.

Новітні підходи до розвитку міст передбачають постійні зміни та організаційний розвиток урбаністичних територій. Великі міста мають бути колоритними, з різноманітною забудовою та середовищем. Потрібно створювати як щільні, так і менш забудовані зони, щоб люди могли обирати, де їм комфортніше, залежно від їхніх вимог і можливостей.

Для прискорення розвитку міста треба визначити оптимальні точки зросту і сприяти розвитку цих територій. Створення кількох локальних зон щільної забудови сприятиме розвитку економіки, Варто уникати хаотичної забудови на всій території міста та зосередитись на розбудові саме цих територій. Тільки так вдасться досягти сталого та ефективного розвитку міста, який буде відповідати потребам його мешканців та стимулюватиме зростання його економічного потенціалу.

Рішення проблеми нерівномірного розвитку міських територій передбачає забезпечення збалансованого розвитку міського простору з диверсифікованою економікою та інфраструктурою, а також поліпшення якості життя мешканців. Для того щоб забезпечити стабільний розвиток економіки міста, необхідно розвивати різноманітні галузі та види діяльності, які виготовляють різноманітні товари та послуги. Диверсифікація економіки може бути здійснена шляхом розвитку нових галузей або розширення існуючих галузей, які мають достатній потенціал для розвитку. З диверсифікованою економікою місто зможе мати більш стійкий розвиток, знизити ризики у випадку кризових явищ та забезпечити підвищення якості життя населення.

Створення стратегій територіального розвитку, виявлення зон ризику та обмеження будівельної діяльності на цих територіях також є важливими завданнями територіального та просторового планування. Прийняті рішення щодо землекористування та містобудування мають довгострокові наслідки,

тому важливо, щоб вони були виваженими та враховували потреби майбутніх поколінь.

Застосування таких інструментів, як стратегічна екологічна оцінка (SEO), допоможе фахівцям з міського планування врахувати екологічні проблеми та проблеми громадського здоров'я при формуванні міських планів і проєктів. Потенціал міського планування сьогодні втілюється у проєктуванні нових екологічних, низьковуглецевих та «розумних» міст і районів по всьому світу. Для досягнення цієї мети потрібно більш ефективно враховувати цифрові, технологічні та соціальні реалії сьогодення, а також прагнення громадян до соціально розумних сталих міст [14].

Таким чином, планування з використанням цифрових технологій дозволяє суттєво покращити результати та зробити цей процес більш ефективним і точним. Приміром, використання масивів даних може сприяти розумінню потреб та вподобань різних груп населення і врахуванню їх під час ухвалення рішень щодо розвитку.

Одним із головних викликів територіально-просторового планування є управління розвитком в умовах швидкого зростання населення та зростання конкуренції між містами та регіонами. Важливою складовою цього процесу є розвиток транспортної, енергетичної та іншої інфраструктури та забезпечення доступу населення до неї.

Крім того, територіально-просторове планування має велике значення для забезпечення сталого розвитку. Забезпечення сталого розвитку означає забезпечення збалансованого розвитку економіки, соціальної сфери та охорони навколишнього середовища. Територіально-просторове планування може допомогти досягнути цієї мети, наприклад, шляхом врахування екологічних факторів та забезпечення раціонального використання ресурсів.

Розробка стратегій територіального розвитку, визначення зон, схильних до ризику, та обмеження будівельної діяльності в цих зонах також є важливими завданнями територіально-просторового планування. Прийняті рішення про землекористування та планування міст мають довгострокові наслідки, тому

важливо забезпечити їх збалансованість та врахувати потреби майбутніх поколінь.

Однак, ще важливіше діяти в існуючих міських районах, де є великий потенціал для забезпечення стійкого майбутнього за рахунок кліматично розумного міського планування [14].

Так, планування з використанням цифрових технологій може значно поліпшити результати та зробити процес більш ефективним та точним. Наприклад, використання великих масивів даних може допомогти зрозуміти потреби та переваги різних груп населення та врахувати їх при прийнятті рішень щодо розвитку міста або регіону. Моделювання дозволяє запобігти негативним наслідкам, наприклад, при плануванні будівництва нових об'єктів інфраструктури чи внесення змін до транспортної схеми. Завдяки застосуванню тривимірної візуалізації стає зрозуміло, як ті чи інші зміни вплинуть на зовнішній вигляд міста та рівень життя населення.

Штучний інтелект і доповнена реальність можуть сприяти вирішенню складних завдань, таких як прогнозування потреби в ресурсах, планування транспортної мережі або розвиток інфраструктури. Крім того, ці інструменти можуть бути ефективними для створення інтерактивних вебкарт та інших цифрових інструментів, які допомагають громадянам зрозуміти процес планування та висловити свої погляди і думки.

4.3 Ризики функціонування містобудівних систем

Теперішній етап розвитку містобудівного планування в Україні вимагає переосмислення підходів до аналізу та прогнозування розвитку містобудівних систем з урахуванням особливостей організації території. Наслідки військової російської агресії, які спричинені теперішнім соціально-економічним, політико-правовим, функціональним, територіальним та екологічним станом міст, вимагають уваги та аналізу.

У складній ситуації, що виникла в Україні, де продовжується війна, а економіка та умови життя населення перебувають у кризовому стані, аналіз ризиків містобудівних систем є актуальним напрямом у теорії містобудування.

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачає впровадження сучасних підходів до забезпечення розвитку регіонів, територіальних громад та населених пунктів з акцентом на організацію території. Ці та інші підходи, такі як людиноцентризм, соціальна справедливість, раціональне просторове планування тощо, відповідають цілям сталого розвитку України до 2030 року.

Згадувана в законі програма комплексного відновлення територій є вагомим інструментом для вирішення проблем, зумовлених збройною агресією чи іншими кризовими явищами. Вона передбачає аналіз та оцінку містобудівної ситуації, визначення пріоритетів політики відбудови, а також комплекс заходів, спрямованих на відновлення територій та подальший їхній розвиток.

Такі програми не обмежуються лише містобудівною документацією, а охоплюють також розділи з оцінки існуючих умов і потреб, обґрунтування рішень щодо зміни функцій, розроблення основних підходів і завдань з комплексного відтворення та облаштування територій, а також забезпечення мешканців необхідною інфраструктурою та послугами. При такому підході враховують потреби населення, збереження культурної спадщини, захист довкілля та інші актуальні аспекти, які визначають містобудівники та інші фахівці. Отже, дослідження чинників виникнення ризиків та загроз розвитку містобудівних систем є ваговою складовою забезпечення сталого розвитку територій.

Терміном «ризик» позначають не лише потенційні загрози, а й нові можливості, що з'являються під час виконання функцій, процесів та операцій, спрямованих на досягнення визначеної мети. Управління ризиками полягає у встановленні зв'язку між певними категоріями ризиків та елементами управління ними.

У контексті містопланування до ризиків належать соціально-політичні, економічні, екологічні та матеріальні збитки, а також розлад системи просторових взаємодій. Збройна агресія російської федерації проти України заподіяла повну або часткову руйнацію містобудівних систем та призвела до соціально-економічних, інфраструктурних, екологічних та інших кризових явищ.

При вивченні ризиків містобудівних систем потрібно розглядати такі компоненти, як суб'єкти (населення), об'єкти (території, населені пункти), ризикові випадки (стани затримки розвитку) та ризикові наслідки (неможливість реалізації поставлених цілей розвитку).

Вплив цих кризових подій на систему містобудування України посилює важливість розробки нових підходів до проведення аналізу та моделювання розвитку містобудівних систем, а також оцінювання наслідків впливу ризиків на їхнє функціонування. Прогнозування розвитку міст вимагає зосередження уваги на територіальному плануванні, у тому числі на визначенні оптимальної галузевої структури територіальних громад та комплексному розташуванні населення і виробництв з метою максимального залучення інвестицій [17].

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте ключові підходи в управлінні.
2. Визначте інструменти, які є потенціалом для забезпечення стійкого майбутнього за рахунок розумного міського планування.
3. Назвіть новітні підходи до розвитку.
4. Проаналізуйте основні етапи планування просторового розвитку міста.
5. Визначте основні принципи компактного міста.

Тема 5 СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ У МІСТОБУДІВНОМУ КОНТЕКСТІ

Україна стикається з низкою проблем у містобудівному контексті, які перешкоджають сталому розвитку міст. Проте запропоновано кілька напрямків, які можуть допомогти подолати ці проблеми:

1. Стимулювання розвитку житлового будівництва. Забезпечення населення якісним та доступним житлом є важливою складовою сталого розвитку. Це може бути досягнуто шляхом впровадження програм, які сприяють будівництву житла за доступними цінами та забезпечують необхідну інфраструктуру для комфортного проживання.

2. Ревіталізація та очищення територій промислових підприємств. Багато міст України мають забруднені або занедбані промислові території, які потребують відновлення та очищення. Це може бути здійснено через інвестиції у відновлення та конверсію промислових зон, а також за допомогою ефективного управління відходами та забрудненням.

3. Використання екологічно чистих видів транспорту. Зменшення викидів шкідливих речовин у повітря шляхом впровадження електромобілів, гібридних автомобілів та розвитку громадського транспорту може сприяти збереженню середовища та покращенню якості повітря в містах.

Ці напрями відповідають концепції сталого розвитку, яка була сформульована на форумі ООН у 1992 році та затверджена в новому «Порядку денному у сфері сталого розвитку до 2030 року». Подолання цих проблем сприятиме створенню більш здорового, екологічно чистого та стійкого містобудівного середовища в Україні.

Особлива увага приділяється питанням екологічної, соціальної та економічної стійкості міст, а також їх культурному та архітектурному обліку:

1. Культура будівництва це один з основних аспектів інтегрованих процесів міського планування та проєктування. Він враховує не лише архітектурний аспект, але й культурну спадщину, громадський простір,

ландшафт та інфраструктуру, що відображається на функціональності та привабливості міського середовища.

2. Сучасне місто не може бути поза контекстом сталого розвитку та збалансованого використання природних ресурсів. Важливо, щоб міста були екологічно безпечними, здатними забезпечувати високу якість життя своїх мешканців та мінімізувати негативний вплив на довкілля.

3. Інтегрований підхід до розвитку міст передбачає розгляд міста як складної системи, що охоплює компоненти культурної, економічної, соціальної та екологічної сфер. Планування міського розвитку має ґрунтуватися на цілісному підході, який враховує всі ці аспекти.

4. Важливо долучати місцевих мешканців до процесу планування та розбудови, це сприяє врахуванню різноманітних потреб та очікувань мешканців, а також забезпечує більшу легітимність та підтримку з боку громади.

Загалом, успішне планування та розвиток міста потребує комплексного підходу, що враховує різноманітні аспекти його життєдіяльності, включаючи культурні, екологічні, соціальні та економічні вимоги.

Інтегрований сталий розвиток міст – це складні взаємозв'язки між соціальними, екологічними та економічними аспектами міського розвитку. Ось кілька ключових моментів:

1. Інтеграція соціальних, екологічних та економічних аспектів. Розвиток міста має розглядати ці аспекти як цілісну систему, де соціальні потреби населення, екологічна стійкість та економічні переваги взаємодіють у збалансований спосіб.

2. Створення замкненої економіки. Це важливий аспект сталого розвитку міст, який має на увазі мінімізацію відходів та викидів завдяки переходу до ефективного використання ресурсів та виробництва з урахуванням циркулярної економіки.

3. Зелені та блакитні зони для здорового довкілля. Це передбачає створення парків, скверів, водойм та інших зелених і водних просторів, які сприятимуть здоров'ю мешканців та збереженню біорізноманіття.

4. Поліцентрична структура міста. Розміщення міських функцій у різноманітних центрах допомагає зменшити навантаження на транспорт і сприяє розвитку житлових районів.

5. Участь громади та різні масштаби співпраці. Важливо активно залучати мешканців міста до процесу планування та розвитку, а також співпрацювати на різних рівнях – від мікрорайону до агломерації.

6. Енергоефективність та інфраструктура. Розвиток міста має базуватися на енергоефективних технологіях та стійкій інфраструктурі для забезпечення сталого використання ресурсів.

Ці сфери є важливими для формування сталого, зеленого та стійкого міського середовища, яке сприятиме підвищенню якості життя мешканців та збереженню довкілля для майбутніх поколінь.

5.1 Стратегія просторового планування

Актуальність стратегічного планування визначається його раціональністю та необхідністю адаптації до глобальної світової інтеграції. Стратегічне планування є ключовим інструментом управління, оскільки воно дозволяє організаціям адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, планувати свій розвиток та досягати поставлених цілей.

Стратегічне планування є інтегральним процесом, який включає формулювання довгострокових цілей збалансованого розвитку та вироблення стратегій досягнення цих цілей. Цей процес передбачає послідовне вирішення короткострокових завдань на кожному етапі довгострокової перспективи. Завдяки цьому організація може приймати поточні рішення, враховуючи стратегічні цілі.

Варто також звернути увагу на фінансову підтримку, нормативно-правову базу та інституційні підстави. Ефективна стратегія має включати чітко визначені цілі, підтримку ініціатив, фокусування на найважливіших місцях, гнучкість, координацію та врахування неочікуваних ситуацій.

Щодо законодавства України в галузі містобудування – важливо враховувати його вплив на стратегічне планування. Наприклад, документи про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, а також постанови і розпорядження уряду щодо вдосконалення системи прогнозних і програмних документів можуть впливати на формування стратегічного планування на рівні держави.

Усе це допомагає організаціям адаптуватися до швидких змін у навколишньому середовищі та бути успішними у глобальній конкурентній боротьбі.

Нормативно-правові акти спрямовані на розробку стратегій місцевого розвитку та на формування стратегічного планування на рівні держави та територіальних громад. У цих документах визначаються основні напрями та принципи регіонального розвитку, а також закріплюються механізми їх реалізації.

На загальнодержавному рівні вони включають такі акти, як закони, укази та накази, які стосуються державної стратегії регіонального розвитку, утворення рад розвитку регіонів, концепції державної регіональної політики, стимулювання розвитку регіонів тощо. Ці документи встановлюють основні принципи та інструменти регіонального розвитку, а також визначають ролі різних структурних підрозділів у виконанні цих завдань.

У сфері місцевого самоврядування та територіальних громад нормативно-правові акти, які регулюють формування стратегій розвитку, включають закони про місцеве самоврядування, місцеві державні адміністрації, власність, звернення громадян тощо. Ці документи надають механізми для участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, забезпечують відкритість у діяльності та взаємодію з громадськістю.

На рівні галузевого розвитку нормативно-правові акти встановлюють стратегії розвитку конкретних сфер, таких як державна статистика, енергетика тощо. Ці документи визначають основні напрями та пріоритети розвитку галузі на певний період та встановлюють заходи, спрямовані на досягнення цих цілей.

Стратегічне планування охоплює систему довго-, середньо- та короткострокових документів, які визначають цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку держави та регіонів, а також необхідні заходи для їх досягнення.

Специфіка стратегічного планування розвитку міста відрізняється від традиційного підходу до написання програмних документів і може стати в нагоді для ефективного управління розвитком міста:

1. Планування на майбутнє. Стратегічне планування, на відміну від аналізу поточного стану та пошуку шляхів його покращення, визначає мету майбутнього розвитку міста та окреслює шляхи досягнення цієї мети. Це допомагає створити стратегічний план, орієнтований на реалізацію довгострокових цілей.

2. Участь громади. Широке включення представників громади у процес розробки стратегічного плану дозволяє враховувати різноманітні потреби та перспективи мешканців міста. Це сприяє створенню більш прозорого і відповідального плану, який відображає реальні потреби і погляди населення.

3. Гнучкість і адаптивність. Стратегічний план не є жорстким і може піддаватися коригуванням та змінам на основі аналізу змін у внутрішніх і зовнішніх умовах. Це дозволяє плану адаптуватися до нових умов і вимог, що виникають у процесі розвитку міста.

4. Проектний підхід до реалізації. Застосування проектного підходу дозволяє конкретизувати заходи, необхідні для досягнення стратегічних цілей, і забезпечує систематичний контроль за їхнім виконанням.

5. Етапи розробки стратегічного плану. Запропоновані етапи розробки стратегічного плану дозволяють систематизувати і упорядкувати процес підготовки і впровадження стратегічного плану. Вони включають аналіз поточного стану, визначення цілей і заходів, реалізацію плану, оцінку і контроль за виконанням, а також аналіз результатів.

Ці особливості можуть допомогти містам стати більш конкурентоспроможними, стійкими та життєздатними, забезпечуючи належний рівень якості життя для своїх мешканців.

5.2 Форми організації урбанізованого простору

Тенденція сучасної урбанізації стрімко розставляє пріоритети, надаючи пріоритет глобальним містам, які мають значення не лише на місцевому рівні, але й мають вплив на світову економіку та політику.

Глобальні міста посідають найвищі шаблі в ієрархії планетарної фінансово-економічної піраміди, керуючи глобальними фінансовими ресурсами та формуючи нову систему міжнародних відносин.

При цьому класифікація міських центрів за кількісними показниками та місцем у системі адміністративно-територіального устрою не відповідає сучасним вимогам. Цифрове суспільство встановлює нові пріоритети урбанізації, що зумовлює необхідність адаптації міських структур до нелінійних, комплексних характеристик розвитку. Задля належного прогнозування розбудови урбанізованого простору актуальним є врахування характеристик цифрового світу – нестабільності, невизначеності, складності та багатозначності.

Експоненціальні організаційні структури, які активно поширюються на сучасному етапі розвитку цифрового суспільства, формують «проривні» моделі розвитку промисловості, бізнесу та інших галузей. Одною з таких моделей є міський кластер, який поєднує в собі локальну свободу та глобальну єдність, що надає йому мобільності та конкурентних переваг у сучасному світі.

Міський кластер – це динамічне, поліфункціональне утворення, яке виникає під впливом постіндустріальних та інноваційних цифрових технологій, трансформуючи урбаністичну структуру міста. Він складається з різних функціональних зон, які можуть бути розташовані як локально в одному місці, так і розподілені по всьому місту без єдиної географічної прив'язки.

Головною особливістю міського кластера є його морфологічна нестабільність, яка визначається через постійні зміни структури та функцій під впливом різних чинників. Він є самодостатнім формуванням, здатним

адаптуватися до нових викликів і потреб сучасного світу завдяки своїй гнучкості та багатофункціональності.

Розподіл міста на самодостатні кластери на основі принципу експоненціальної організації дозволяє ефективно реагувати на різноманітні виклики та забезпечує гармонійний розвиток урбанізованого простору.

У зв'язку з невинними змінами в соціально-економічному, технологічному, екологічному та політичному контексті, наші міські простори постійно піддаються трансформації і можуть зазнати радикальних змін. Прогнозується, що у майбутньому буде спостерігатися тенденція до створення дійсно стійких і гнучких просторів. Вже зараз ця тенденція відображається в проектуванні як стратегічних, так і загальних планів розвитку міст.

Припущення, що місто може розглядатися як кластерна структура, складена із самостійних середовищ (елементарних систем), які об'єднуються за певними ознаками, відкриває можливості для гнучкої та якісної реакції на різноманітні виклики у контексті сталого розвитку міста [17].

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте аспекти комплексного підходу для успішного планування та розвитку міста.
2. Визначте специфіку стратегічного планування розвитку міста.
3. Назвіть новітні підходи до розвитку міст.
4. Проаналізуйте форми організації урбанізованого простору.
5. Визначте містобудівні проблеми, які перешкоджають сталому розвитку міст.

Тема 6 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

6.1 Проблеми міського управління

Проблеми міського управління виявляються в різних аспектах, включаючи нестабільність муніципальної політики, недостатню участь громадськості у процесі управління, домінування вузьких інтересів, недостатність бюджетних ресурсів та інші проблеми, що можуть впливати на якість життя мешканців міст.

Необхідність у змінах та вдосконаленні управлінських практик стає важливою для подолання цих проблем. Вирішення вказаних проблем містить у собі необхідність розвитку більш прозорих та ефективних методів управління, участі громадськості у прийнятті рішень, а також ефективного використання бюджетних ресурсів та їх розподілу.

Один із способів вирішення проблем міського управління може полягати в застосуванні системи муніципального замовлення, де фінансування робіт або послуг відбувається за рахунок місцевого бюджету на конкурсній основі. Це може сприяти оптимізації витрат і забезпеченню більш прозорого та ефективного використання бюджетних коштів.

Проте вирішення проблем міського управління потребує комплексного підходу та співпраці між владними органами, громадськістю та фахівцями у цій галузі. Управління містами потребує врахування різноманітних факторів та пошуку інноваційних рішень для досягнення сталого розвитку та покращення якості життя мешканців.

Вирішення проблем вимагає глибокої перебудови системи управління на всіх рівнях. Однак, зважаючи на складність і обсяг завдань, варто розглядати поетапне впровадження таких змін.

Важливою є підготовка структурованого плану, який би включав пріоритетні напрями розвитку міського управління та послідовні кроки для досягнення цих цілей. Одним із ключових кроків може бути поступове

створення системи муніципального замовлення, удосконалення системи фінансування та оптимізація бюджетних процесів.

Муніципальне замовлення – угода між органом місцевого самоврядування і підрядником про виконання підрядником робіт або надання послуг, що фінансуються за рахунок місцевого бюджету.

Необхідні, як мінімум, відповідний структурований підрозділ, система міських соціально-технічних нормативів (мінімальних стандартів, фінансових лімітів, тарифів), положення і регламент про муніципальне замовлення.

Передбачається ліквідація проміжної ланки розподілу бюджетних фінансових ресурсів.

Важливе місце у вирішенні міських проблем мають посісти системні методи роботи з міською і районною нерухомістю, перш за все у сфері містобудування. Це очевидний резерв підвищення податкової бази й орендних ставок на міську нерухомість, додаткові можливості регулювання інвестиційних процесів.

Необхідні аналіз і планування в бюджетно-фінансовій сфері як засіб оптимізації бюджетного процесу. Необхідна реорганізація структури управління сферою, залучення в діяльність міської влади програмно-проектних методів управління, відповідних положень і регламентів. У перспективі потрібно орієнтуватися на роботу з нормативно-розрахунковим бюджетом.

Забезпечення процесів розвитку здійснюється завдяки створенню структурного підрозділу, що забезпечує формування політики міського розвитку, підготовку і контроль здійснення тактичних (програмно-проектних) і стратегічних концептуальних завдань діяльності міста. Це може бути інформаційно-аналітична служба.

Важливим аспектом вирішення міських проблем є житлово-комунальна реформа. Необхідна цілеспрямована робота з «інвентаризації» мешканців міста. Тільки точна інформація може забезпечити «адресну підтримку», яка є дійсно дієвим інструментом реформи і не призведе до нового витка соціальної напруженості в місті.

Етапність реформи має такий вигляд:

- реорганізація управління,
- скорочення витрат,
- модернізація інфраструктури,
- упорядкування плати за послуги.

Необхідна також програма створення міцної системи адміністративно-розпорядницьких документів міської влади, що регламентують діяльність її підрозділів і цивілізовано організують документообіг. Потрібна свого роду програма «бюрократизації» роботи міської влади, на противагу домінуючим соціально-корпоративним відносинам.

Ще один резерв – муніципалізація сфери управління містом – полягає в освоєнні співробітниками і структурами місцевого самоврядування повноважень і відповідальності, покладених на них законодавством про місцеве самоврядування. Це спричинить докорінну реорганізацію системи (і структури) міського управління і, відповідно, політичної волі керівників. Насамперед, це стосується бюджетно-фінансової сфери, управління житловою й інженерно-комунальною сферами, міською нерухомістю, включаючи міську землю;

Вирішення проблеми становлення інституту місцевого самоврядування (а це теж очевидний ресурс зростання добробуту міста) пов'язане з діями міської влади у напрямі:

- лобіювання інтересів міста, району і місцевого співтовариства в органах державної влади;
- об'єднання зусиль адміністративно-територіальних утворень за регіональними ознаками для вирішення завдань власного нормативно-правового забезпечення, розв'язання загальних проблем повсякденного життя і розвитку;
- активізації законотворчої ініціативи місцевих співтовариств;
- активізації процесів становлення територіальних суспільних самоврядувань.

6.2 Тенденції розвитку нових форм управління міським господарством

Розвиток нових форм управління міським господарством є відповіддю на складні виклики, з якими стикаються сучасні міста. Ці виклики включають швидку урбанізацію, екологічні проблеми, соціальну нерівність, економічну нестабільність та технологічні зміни. Ось основні тенденції, які визначають розвиток нових форм управління міським господарством:

1. Цифровізація та «розумні» міста:

– використання інтернет-даних для управління міськими ресурсами, зокрема щодо енергетичних систем, водопостачання, транспорту, що сприяє підвищенню ефективності та зменшенню витрат;

– збір та аналіз великих обсягів даних для прийняття більш обґрунтованих рішень та прогнозування потреб міста;

– використання автоматизованих систем для управління інфраструктурою та послугами.

2. Сталий розвиток:

– впровадження енергоефективних технологій у будівництві, транспорті та інфраструктурі;

– розвиток парків, зелених дахів, міських садів для покращення екологічного стану міста;

– перехід на відновлювані джерела енергії: інтеграція сонячних панелей, вітряків та інших відновлюваних джерел у міське господарство.

3. Громадська участь та співуправління:

– партисипативне планування: включення громадян у процеси прийняття рішень щодо розвитку міста через громадські слухання, опитування та інші форми участі;

– партнерство між урядовими органами, приватним сектором, неурядовими організаціями та громадянським суспільством для вирішення міських проблем.

4. Децентралізація та локалізація:

– розподіл повноважень: передача управлінських функцій з центрального рівня на місцевий для більш ефективного управління ресурсами;

– підтримка місцевого бізнесу, громадських проєктів, що сприяють розвитку міських спільнот.

5. Інноваційні моделі фінансування:

– залучення приватних інвесторів до розвитку міської інфраструктури та послуг;

– імпаکت-інвестиції: інвестиції, спрямовані на досягнення соціальних і екологічних результатів разом із фінансовою віддачею.

6. Гнучке та адаптивне управління:

– адаптивне планування: використання сценарного планування та гнучких стратегій для адаптації до змінних умов та непередбачуваних викликів;

– реактивні та проактивні підходи: впровадження систем раннього попередження та механізмів швидкого реагування на кризи.

Ці тенденції вказують на зростаючу складність і різноманітність підходів до управління міським господарством, де технологічні інновації, сталий розвиток і участь громадян стають центральними елементами сучасного міського управління.

Міста як системи життєзабезпечення вимагають нових, більш ефективних механізмів управління, а також відкритості та участі всіх зацікавлених сторін для вирішення складних проблем.

Ці принципи відображають важливі аспекти структури управління місцевим самоврядуванням. Оптимальний поділ праці, чітко визначені повноваження та відповідальність, а також система зв'язків між органами управління – це кілька ключових аспектів, які допомагають забезпечити ефективне функціонування системи управління.

Формування структури управління, яка відповідає меті та завданням місцевого самоврядування, є критичним для забезпечення адекватного відповідного розвитку. Збалансованість та відповідність організаційної

структури соціально-культурному середовищу допомагають уникнути дисфункцій та сприяють кращому адаптивному розвитку системи.

Запит на адаптацію управлінських моделей до конкретних умов і контекстів відображає усвідомлення того, що не існує універсального рішення для всіх випадків. Треба брати до уваги особливості кожної специфічної ситуації та контексту.

Це також підкреслює важливість еволюції та адаптації управлінських моделей до нових вимог, зокрема, рух до інтегрованого та інноваційного підходу, децентралізації та спрощення управлінських структур.

Рисунок 6.1 – Схема реалізації системного підходу до організації ефективного управління

Ці підходи в управлінні містом відображають різноманітність підходів та стратегій для вирішення проблем та ефективного управління міськими ресурсами. Кожен з них має свої переваги та обмеження, і їхнє застосування залежить від конкретної ситуації та цілей, що передбачаються.

Галузевий підхід, хоча забезпечує певний рівень спеціалізації і концентрації уваги на проблемах конкретних сфер, часто веде до відсутності зв'язку між секторами міста та може призвести до недоліків у координації дій.

Адміністративний підхід, який базується на формально-бюрократичній організаційній структурі, забезпечує чіткість ієрархії та контролю, але іноді може бути менш гнучким та повільним у реагуванні на зміни.

Проектно-плановий підхід спрямований на розвиток та інновації, створення нових можливостей та розбудову міста як самостійного суб'єкта управління.

Партнерський підхід, заснований на співпраці та партнерствах між різними суб'єктами може забезпечити більшу участь громади та різних структур у процесі управління.

Процес управління включає кілька етапів: аналіз проблем, визначення завдань, прийняття управлінських рішень, їх виконання та оцінку результатів. Кожен з цих етапів важливий для досягнення успішного управління містом.

Гнучкість та здатність до адаптації моделей управління під конкретні умови є важливими для постійного удосконалення управлінських процесів у місті та досягнення максимальної ефективності.

6.3 Маркетинг територій: сутність й основні напрями

Зараз маркетинг територій – це важливий інструмент для розвитку та управління містами. Він орієнтований на створення позитивного іміджу міста, залучення й утримання ресурсів, розвиток інфраструктури та залучення інвестицій. Це підходить до організації в місті маркетингу місця, муніципального маркетингу та інших подібних концепцій.

Маркетинг територій для муніципалітету включає в себе прогнозування розвитку різних ринків, таких як житло, послуги охорони здоров'я, інші послуги, що допомагає планувати розвиток місцевої економіки з урахуванням потреб місцевого населення.

У маркетингу міста важливо враховувати особливості життя в місті, такі як висока щільність населення, концентрація транспортної та ділової інфраструктури, роль муніципальних та столичних органів влади, насиченість інформаційного середовища, забезпеченість сучасними зручностями, висока вартість життя та проблеми з екологією.

Управління муніципальним утворенням, включаючи управління містом, має захищати інтереси всього населення, планувати розвиток та забезпечувати ефективне функціонування міських систем та інфраструктури.

Маркетинг місця – це стратегічна діяльність, спрямована на формування, підтримку або зміну сприйняття конкретної локації чи території. Визначення цього підходу у маркетингу охоплює кілька аспектів, таких як маркетинг житла, маркетинг зон господарської забудови, маркетинг місць відпочинку та маркетинг інвестицій у земельну власність.

Організація Об'єднаних Націй з вивчення поселень людини з 1995 року розробляє Всесвітню базу даних по індикаторах стану міст. У цьому контексті важливими факторами для визначення рейтингу міста є його економічна база, зростання та різноманітність. Серед критеріїв: економічні умови, адміністративна структура, фінансова гнучкість та результати діяльності.

Одним із найважливіших показників привабливості будь-якої території, зокрема міста, є вартість життя. У великих містах цей показник зазвичай високий, порівняно з сільськими районами. Він разом з іншими факторами, такими як доступність сучасних міських послуг, виступає важливим критерієм.

У маркетингу територій існують різні проблеми, включаючи керування розвитком міських ринків, підготовку кадрів у сфері маркетингу, розвиток міських комунікацій, підвищення ефективності виставок та ярмарків, а також розвиток туризму, гостинності та інфраструктури міста.

У плані маркетингу міста важливою є розробка стратегій, які стосуються реклами, інформаційних кампаній, залучення інвестицій, управління іміджем та розвиток міських інтернет-комунікацій. Усі ці аспекти мають вирішальне значення для успішного маркетингу міст у сучасних умовах.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміють під структурою управління муніципальним господарством?
2. Визначте організаційну структуру управління муніципальним господарством.
3. Назвіть вимоги до структури управління муніципальним господарством.
4. Назвіть напрями трансформації сучасних моделей і структур управління муніципальним господарством.
5. Назвіть принципи формування оптимальної управлінської системи.

Тема 7 КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Для отримання повноцінного уявлення про міське господарство важливо враховувати історичний контекст та ретроспективне розуміння існуючих західних моделей муніципального управління. Розглянемо найбільш характерні приклади таких моделей.

Господарська діяльність міста тісно пов'язана з діяльністю органів місцевого самоврядування, де суб'єктами міського господарства є:

1. Місцеві органи державної влади. Посадові особи, які призначаються центральною владою або місцевим самоврядуванням.
2. Змішані публічні органи. Посадові особи, частково призначені урядом, частково обрані міським населенням.

Міське самоврядування визначається як діяльність з управління справами місцевого співтовариства. Організація ефективного управління територіями передбачає поділ на адміністративно-територіальні одиниці, керівництво якими може бути здійснене місцевими органами управління державною адміністрацією або органами місцевого самоврядування.

У певних випадках може існувати комбіноване управління, коли на одному територіальному рівні діють як місцеві органи управління (державна адміністрація), так і органи місцевого самоврядування. Це, як правило, включає представницькі та виконавчі органи влади.

У світі існують різні системи управління на місцевому рівні, і їх вибір залежить від таких факторів, як державний режим, форма державного устрою, розуміння сутності державної влади, а також адміністративно-територіальний поділ та національні традиції. Засновані на різних принципах взаємодії, ці системи визначаються основним критерієм – принципами взаємин і розподілу компетенції між центральними та місцевими органами управління.

7.1 Західні моделі муніципального управління

Сучасне розуміння місцевого самоврядування почало формуватися на перехресті XVIII–XIX століть, коли з'явилися перші теорії та законодавство, що регулюють муніципальну діяльність. Англія, Франція, Пруссія та інші країни були піонерами в цьому питанні. Закріплення прав місцевого самоврядування найкраще відобразилося у бельгійській конституції 1831 року, що визначило подальший розвиток ідей місцевого самоврядування в Європі.

Протягом останніх двох століть місцеве самоврядування розвивалося у всьому світі. У Європейських країнах, США, Японії, Австралії, Туреччині та інших регіонах воно отримало законодавче визначення, відбиваючи важливий досвід громадян у розв'язанні місцевих питань та участі у муніципальній діяльності. Також, була прийнята Європейська Хартія про місцеве самоврядування. Для координації з регіональним та місцевим управлінням у Раді Європи була утворена спеціальна структура – Конгрес місцевої та регіональної влади – з двома палатами (регіональною та місцевою).

З огляду на специфіку окремих країн, релігійні та демографічні особливості, у світі сформувалися різні системи місцевого самоврядування. У західних країнах найбільш поширеними є англосаксонська та французька (континентальна) моделі місцевого самоврядування.

Англосаксонська модель

Характеризується чітким законодавчим закріпленням муніципальних повноважень. Органи місцевого самоврядування діють самостійно у межах цих повноважень, без прямого представництва держави. Однак існують певні питання, які підлягають узгодженню з державними органами та можуть бути предметом контролю з боку держави.

Французька (Континентальна) модель

Зберігає певну підпорядкованість муніципальних органів влади державним, а іноді передбачає пряме державне управління муніципалітетами. Хоча в останні роки незалежність місцевого самоврядування у Франції зросла, проте залишається певний контроль з боку центральних можновладців.

Враховуючи ці моделі, важливо розуміти, що розвиток місцевого самоврядування є динамічним процесом, що адаптується до потреб і конкретності кожної країни.

Місцеве самоврядування у деяких країнах: різноманіття та особливості

Швеція: система лен та комун

У Швеції існує дворівнева система місцевого самоврядування. На більш низькому рівні розташовані «комуни», що становлять низову ланку самоврядування. Однак на середньому рівні існують лени (губернії), де представники центрального уряду входять до структури та контролюють їхню діяльність.

Нідерланди: розвиток місцевого самоврядування

У Нідерландах місцеве самоврядування отримало правове закріплення у 1848 році, коли переглядалися багато статей Конституції. Муніципалітети стали незалежними одиницями, але контроль за ними залишився у руках центрального уряду. Місцеві органи виконують подвійну роль – управляють своїми територіями та є помічниками центрального уряду.

Федеративні держави: змішана модель самоврядування

У деяких федеративних державах успішно функціонує модель самоврядування, яка поєднує елементи англосаксонської та французької моделей. Здебільшого, контроль над місцевим самоврядуванням здійснюється на рівні провінцій, штатів чи земель, а не на федеральному рівні.

Конституційна база в США та інших країнах

У США в конституції немає прямого згадування про місцеве самоврядування, і його правове регулювання відбувається на рівні штату. Органи місцевого самоврядування можуть взаємодіяти із федеральною владою у певних питаннях, таких як участь у федеральних програмах та отримання грантів.

Радянська модель: архаїчна система рад

Радянська модель місцевого самоврядування, що базується на системі Рад та їхніх виконавчих комітетів, сьогодні вважається архаїчною. Вона передбачає

ієрархічну підпорядкованість усіх елементів системи та відсутність самостійності місцевих органів.

Важливість конституційно-правових гарантій

Важливим елементом на Заході є конституційно-правові гарантії місцевого самоврядування, оскільки вони забезпечують нормальне функціонування цієї системи. Без закріплення прав та гарантій місцевого самоврядування в законодавстві неможливо забезпечити його ефективну роботу.

7.2 Організація місцевого самоврядування на прикладі інших країн

Японія: ієрархічна система муніципалітетів

У Японії організація місцевого самоврядування чітко визначена в Конституції 1947 року. Ієрархічна система муніципалітетів включає сільські громади, селища, міста та префектури. Муніципалітети мають право розпоряджатися майном, приймати обов'язкові постанови місцевого значення, а також їхні рішення можуть бути контрольованими парламентом тільки за згодою абсолютної більшості жителів, що визначається через референдум.

Канада: провінційна регуляція місцевого самоврядування

У Канаді діяльність місцевого самоврядування регулюється провінційними органами влади. Основний закон, акт про Британську Північну Америку 1867 року та акт про Конституцію 1982 року визначають рамки для провінційного законодавства щодо місцевого самоврядування. Кожна провінція має право встановлювати та змінювати границі муніципалітетів та регулювати політики місцевого самоврядування.

Сполучені Штати Америки: розмаїття муніципальних одиниць

В США відзначається різноманіття муніципальних одиниць, таких як графства, міста, селища, тауншипи тощо. Кожна адміністрація штату визначає свої власні положення та політики місцевого самоврядування. Графства виступають адміністративно-територіальними підрозділами, а міста та селища мають свої корпоративні структури.

Особливості місцевого самоврядування в США

1. Форми місцевого самоврядування.

У США відзначається велика розмаїтість організаційно-правових форм місцевого самоврядування:

1.1 Комісійна система:

- характеристика: використовується у невеликих містах;
- суть: управління здійснюється комісією, зазвичай п'ятьма членами, яких обирають загальним голосуванням;
- функції: члени комісії виконують функції ради та очільників основних підрозділів апарата муніципального керування.

1.2 Система мер – рада:

- характеристика: застосовується в більшості міст із самоуправлінням;
- різновиди: може бути «сильним» або «слабким» мером, залежно від ступеня його влади та позиції в системі муніципального управління;
- особливості: мер може бути обраний жителями або муніципальною радою.

1.3 Система рада – менеджер:

- характеристика: використовується у близько 40 % міст;
- принцип: мер та рада наймають професійного менеджера, який керує адміністрацією та управляє містом;
- роль ради: рада та мер визначають загальну політичну лінію.

2. Функції місцевого управління в США.

Функції місцевого управління в США можна розбити на дві великі групи.

2.1 Соціальне обслуговування та комунальне господарство: приклади функцій:

- організація шкільного навчання;
- керівництво бібліотеками та громадськими парками;
- охорона здоров'я та соціальне забезпечення.

2.2 Адміністративно-управлінські функції:

- забезпечення порядку та протипожежної охорони;

- керівництво юстицією та стягнення податків;
- планування будівництва та міське планування;
- реєстрація актів громадянського стану та контроль за якістю товарів.

3. Муніципальні хартії.

Важливим елементом правового статусу місцевих органів у США є муніципальні хартії. Уперше право муніципалітетів приймати й змінювати свої хартії було закріплено в конституції штату Міссурі в 1875 році. Нині лише шість штатів із 50 не передбачають для своїх муніципалітетів хартії самоврядування.

4. Розвиток функцій місцевого управління в США.

Урбанізація, зростання населення, культурні, демографічні зрушення, енергетичні та транспортні фактори призвели до розширення функцій органів місцевого самоврядування порівняно з минулим.

Висновок: система місцевого самоврядування в США відрізняється великою гнучкістю та різноманіттям форм, а функції муніципалітетів активно адаптуються до змін у суспільстві та економіці. Організаційно-правовий статус визначається муніципальними хартіями, які надають право самостійно регулювати свої внутрішні справи.

Регулювання місцевого самоврядування

У багатьох країнах організація місцевого самоврядування детально регламентується спеціальними законами та галузевими актами. Різна кількість законів у різних країнах свідчить про різний підхід до цього питання. Важливо, щоб організація місцевого самоврядування відповідала конституційним та правовим стандартам для забезпечення його ефективної роботи.

Міське управління у Великобританії: історія та особливості

1. Історія та коріння:

Англосаксонська модель: міське управління у Великій Британії виникло на основі англосаксонської моделі. Королівські хартії давали містам та громадам привілеї вирішення місцевих питань та взаємодії з феодалами.

2. Розвиток системи:

- об'єднання для допомоги бідним: у XI ст. з'явилися перші органи місцевого керування, спрямовані на надання допомоги бідним;
- реформи 1970–1980 рр.: сучасна система муніципального управління сформувалася через реформи 1970–1980 рр.

3. Особливості сучасної системи:

- самостійність та незалежність: одна з основних рис – відносна самостійність вирішення питань місцевого життя та незалежність від уряду;
- три рівні місцевого управління: законом 1972 р. території підрозділяються на 52 графства. Є два або три рівні місцевого керування з органами рад, які мають спеціальні повноваження;
- хартії та права органів: важливим елементом є муніципальні хартії, а органи можуть діяти лише в межах, які прямо визначає закон.

4. Взаємини із центральною владою:

- партнерство або ієрархія: взаємини між центральним урядом і місцевими органами більше розглядаються як партнерство, але законодавство надає право центральному уряду втручатися у діяльність місцевих органів;
- системність та перерахування повноважень: існує багато вдалих прикладів забезпечення системності в роботі муніципальних органів через чітке перерахування функцій і повноважень.

5. Законодавство та зміни:

- закон 1972 р.: території підрозділені на 52 графства, кожне зі своїми органами керування;
- інтервенція законів 1980-1984 рр.: закони цього періоду надають міністрам право втручатися у діяльність муніципальних рад.

Висновок: система місцевого управління у Великобританії виникла на історичних коріннях, пройшла численні реформи та надалі вдосконалюється. Важливими принципами є самостійність, незалежність та чітке визначення повноважень. Однак існує взаємодія з центральною владою, що регулюється законами.

Функції та органи місцевого управління у Великобританії

1. Функції рад графств:

- дороги: управління всіма дорогами, за винятком магістральних доріг і мостів;
- освіта та бібліотеки: організація освіти та управління бібліотеками;
- планування: проведення планування в містах та графствах;
- соціальні служби: управління соціальними службами;
- пожежна охорона та поліція: забезпечення пожежної охорони та управління поліцією;
- музеї та галереї: управління музеями та художніми галереями;
- інфраструктура: займаються питаннями інфраструктури, такими як парки, місця відпочинку, збирання сміття.

2. Функції рад округів:

- боротьба з шумом та охорона здоров'я: управління боротьбою з шумом та охороною здоров'я;
- житлове будівництво: регулювання житлового будівництва;
- планування: проведення міського та сільського планування;
- видовища та реклама: управління видовищами та рекламою;
- збір сміття: організація та контроль за збором сміття;
- цвинтарі: управління цвинтарями;
- оподаткування: здійснюють оподаткування.

3. Функції Рад приходів (громад):

- розподіл земельних ділянок: визначення розподілу земельних ділянок;
- пішохідні доріжки та автобусні зупинки: управління пішохідними доріжками та автобусними стоянками;
- поховання та відпочинок: організація поховань, управління місцями для відпочинку;
- автобусні зупинки: регулювання автобусних зупинок.

4. Публічні корпорації та органи Ad Hoc:

– публічні корпорації: індивідуальна корпоративна правосуб'єктність, здатність діяти від свого імені, незалежність від центрального уряду;

– органи Ad Hoc: тимчасові органи, створені для конкретних завдань або проєктів.

5. Управління плануванням: співпраця рад графств та округів: разом з графськими і окружними радами проводять стратегічне планування розвитку територій.

6. Асоціації муніципальної системи: узгодження інтересів: діють для узгодження інтересів місцевого управління з цілями центральної влади.

7. Організація муніципальної влади: скасування посади глави: взагалі скасували посаду глави як незалежної посадової особи. Представницькі функції здійснює голова муніципальної ради.

Висновок: система місцевого управління у Великобританії є вдосконаленою та визначеною з чітким розподілом функцій між різними рівнями органів. Модель включає в себе ефективне планування, регулювання інфраструктури, а також співпрацю з центральною владою через асоціації.

7.3 Тенденції розвитку муніципального управління у Західній Європі

Аналіз досвіду місцевого управління у країнах, таких як Велика Британія, Франція та інші західноєвропейські держави, вказує на формування ефективних механізмів поділу функцій між центральними та місцевими органами влади. Тенденції включають децентралізацію державних функцій та розширення прав місцевого управління у вирішенні місцевих питань.

1. Структурні реформи:

– укрупнення муніципалітетів;

– на прикладі Великої Британії, ФРН та Скандинавських країн спостерігається тенденція укрупнення муніципалітетів.

2. Функціональні реформи:

– перерозподіл функцій;

– функціональні реформи, спрямовані на перерозподіл функціональних відносин між різними рівнями управління;

– включають елементи централізації та децентралізації.

3. Організаційні реформи: внутрішня структура органів влади:

– спрямовані на організаційні аспекти влади та управління на місцевому рівні;

– торкаються взаємодії між представницькими установами та виконавчими органами.

4. Законодавчі рішення та роль громад:

– важливість діалогу;

– зміни границь муніципалітетів та їхнє укрупнення мають враховувати думку зацікавлених муніципалітетів та населення;

– законодавчі рішення спираються на діалог та консультації.

5. Європейська Хартія про Місцеве Самоврядування: вплив на розвиток: Європейська Хартія про Місцеве Самоврядування, яку прийняли в Страсбурзі у 1985 році, грає важливу роль у розвитку місцевого самоврядування.

6. Часові рамки реформ: приклади реформ:

– Велика Британія провела реформи в 1970–1980-х рр.;

– Франція впровадила кардинальні зміни у 1960–1970-х та особливо в 1982 році;

– ФРН здійснила реформи у 1980 році.

Зазначені тенденції викликають високий ступінь взаємодії та доповнення одна одній, створюючи більш ефективну систему муніципального управління в Західній Європі. Важливою є роль діалогу та урахування думки громад у процесі формування законодавчих рішень.

Тенденції розвитку муніципального управління за кордоном

Вивчення закордонного досвіду реформ муніципального управління виявляє такі ключові тенденції:

1. Посилення виконавчої влади:

– збільшення професіоналізму управління.

2. Використання економічних важелів:

– залучення економічних інструментів, таких як податки, ліцензування, контракти з приватними фірмами;

– збільшення дохідної частини місцевих бюджетів та стимулювання підприємництва.

3. Зміни функцій органів місцевого самоврядування:

– поява нових функцій, зміни в розподілі традиційних функцій;

– передача деяких функцій представникам суспільних об'єднань або приватним компаніям.

4. Ефективність та раціоналізація:

– множинність управлінських структур може породжувати «ефект безкоштовного споживання»;

– потреба в ефективній організації та раціоналізації надання послуг.

5. Децентралізація та демократизація:

– передача повноважень з центрального рівня на місця;

– не завжди супроводжується одночасною демократизацією управління.

6. Територіальна реформа:

– зміна території місцевого самоврядування;

– укрупнення муніципалітетів, злиття або розукрупнення територіальних одиниць.

7. Співробітництво та об'єднання:

– розвиток співробітництва між різними муніципалітетами;

– об'єднання зусиль для вирішення загальних проблем.

8. Історичний та культурний контекст:

– суспільна структура управління під сильним впливом історичних факторів та політичної культури;

– прагнення до «золотої середини» між централізацією та децентралізацією.

Важливо враховувати, що розвиток систем муніципального управління в кожній державі обумовлений історичними та культурними особливостями, що

розширює спектр можливих підходів. Тенденції відображають баланс між підвищенням ефективності, забезпеченням фінансової стійкості та збереженням автономії муніципалітетів.

Світовий досвід управління земельними ресурсами

Основні тенденції розвитку муніципального управління за кордоном:

- децентралізація та демократизація;
- підвищення фінансової автономії муніципалітетів;
- активна роль громадськості в процесах управління.

Питання для самоконтролю

1. Перелічіть закордонні моделі місцевого самоврядування.
2. Охарактеризуйте англосаксонську модель місцевого самоврядування.
3. Охарактеризуйте французьку, або континентальну модель місцевого самоврядування.
4. Які особливості змішаної моделі місцевого самоврядування?
5. Що корисного Україна може взяти з досвіду місцевого самоврядування в США?
6. Чим відрізняється місцеве управління у Великій Британії від місцевого управління у Франції?
7. Які три напрями чітко простежуються у розвитку французьких структур влади?
8. Перелічіть види реформ місцевого самоврядування, здійснюваних у країнах Західної Європи.
9. Які основні тенденції розвитку муніципального управління за кордоном.

Тема 8 УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА

8.1 Містобудівна діяльність

Управління територіями та містобудівна діяльність в Україні є важливими аспектами державної політики, що регулюються низкою нормативно-правових актів. Основні положення з цього питання визначаються у таких документах:

Основні законодавчі акти

1. Конституція України визначає загальні принципи управління територіями, права та обов'язки органів місцевого самоврядування та державних органів.

2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» регулює питання організації та діяльності місцевих рад, виконавчих органів місцевого самоврядування, їх повноваження у сфері управління територіями.

3. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» визначає правові та організаційні засади містобудівної діяльності, планування територій на державному, регіональному та місцевому рівнях, порядок розробки та затвердження містобудівної документації.

4. Закон України «Про основи містобудування» встановлює основні принципи містобудівної діяльності, включаючи стратегічне планування та розвиток населених пунктів, формування їх просторової структури.

Містобудівна документація

Містобудівна діяльність здійснюється на основі містобудівної документації, яка включає:

1. Генеральний план населеного пункту – основний документ, що визначає довгострокову стратегію розвитку населеного пункту, розміщення основних об'єктів, зонування території.

2. Детальний план території – документ, який уточнює положення генерального плану щодо окремих ділянок, визначає параметри забудови, інженерне забезпечення.

3. План зонування території (зонінг) – регулює використання земельних ділянок у межах певних зон населеного пункту, встановлює правила забудови та інші умови використання території.

Органи управління:

1. Міністерство розвитку громад та територій України – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері управління територіями та містобудування.

2. Органи місцевого самоврядування – відповідають за розробку та затвердження місцевої містобудівної документації, контроль за її виконанням, надання дозволів на будівництво.

Регуляторні аспекти:

1. Державні будівельні норми (ДБН) – нормативні акти, що встановлюють обов’язкові вимоги до проектування, будівництва, реконструкції та капітального ремонту будівель і споруд.

2. Ліцензування та сертифікація – видача ліцензій на проведення будівельних робіт, сертифікація відповідності будівельних матеріалів та конструкцій.

Виклики та перспективи:

1. Децентралізація – перенесення повноважень щодо управління територіями та містобудівної діяльності на рівень місцевих громад.

2. Цифровізація процесів – впровадження електронних систем для управління містобудівною документацією, видачі дозволів та моніторингу забудови.

3. Екологічна складова – урахування екологічних аспектів при плануванні та забудові територій, розвиток зелених зон.

Загалом, управління територіями та містобудівна діяльність в Україні є комплексними процесами, що вимагають взаємодії різних рівнів влади, дотримання законодавчих вимог та впровадження сучасних технологій.

8.2 Поняття, зміст і суб'єкти управління в галузі використання та охорони земель

Управління в галузі використання та охорони земель охоплює комплекс заходів, спрямованих на раціональне використання земельних ресурсів, збереження їх якості та запобігання деградації. Це важлива складова екологічної політики держави, яка регулюється земельним законодавством.

Поняття управління земельними ресурсами

Управління земельними ресурсами – це сукупність організаційно-правових, економічних та технічних заходів, спрямованих на забезпечення раціонального використання, охорони, відтворення та поліпшення земельних ресурсів.

Управління в галузі використання та охорони земель включає такі ключові аспекти:

1. Планування використання земель: розроблення і реалізація генеральних планів, проєктів землеустрою та іншої містобудівної документації.
2. Регулювання земельних відносин: встановлення порядку надання, вилучення та оренди земельних ділянок, визначення прав та обов'язків землекористувачів.
3. Моніторинг та контроль: здійснення державного та громадського контролю за використанням і охороною земель, моніторинг стану земельних ресурсів.
4. Землевпорядкування: проведення робіт з упорядкування та оптимізації використання земельних ділянок, встановлення меж земельних ділянок, складання земельного кадастру.
5. Екологічна безпека та охорона земель: впровадження заходів для запобігання деградації земель, боротьба з ерозією, забрудненням, підтопленням та іншими негативними процесами.

6. Економічне стимулювання: використання економічних важелів для стимулювання раціонального використання та охорони земель (податкові пільги, субсидії, компенсації).

Суб'єкти управління земельними ресурсами

Суб'єкти управління – це органи та особи, які здійснюють управлінські функції в галузі використання та охорони земель. Основні суб'єкти включають:

1. Державні органи:

– Верховна Рада України: приймає закони, що регулюють земельні відносини;

– Кабінет Міністрів України: реалізує державну політику у сфері земельних відносин;

– Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр): здійснює державний контроль за використанням та охороною земель, веде державний земельний кадастр.

2. Органи місцевого самоврядування: місцеві ради та їхні виконавчі органи, які розпоряджаються землями комунальної власності, здійснюють контроль за використанням земель на своїй території.

3. Землекористувачі та землевласники: фізичні та юридичні особи, які володіють або користуються земельними ділянками, зобов'язані забезпечувати їх раціональне використання та охорону.

4. Громадські організації: екологічні та земельні асоціації, які беруть участь у громадському контролі за використанням та охороною земель.

5. Наукові та освітні установи: розробляють наукові основи раціонального використання та охорони земель, проводять дослідження та впроваджують інноваційні технології.

Регуляторні документи

Основними документами, що регулюють управління земельними ресурсами в Україні, є:

– Земельний кодекс України: основний законодавчий акт, що регулює земельні відносини;

– Закони України «Про охорону земель», «Про землеустрій», «Про державний земельний кадастр»: визначають правові засади охорони земель, порядок проведення землеустрою та ведення земельного кадастру;

– підзаконні акти та нормативні документи: постанови, накази та інші акти, які деталізують та конкретизують положення законів.

Таким чином, управління в галузі використання та охорони земель є багатограним процесом, що вимагає координації зусиль різних суб'єктів та дотримання законодавчих вимог для забезпечення стійкого розвитку та збереження земельних ресурсів.

8.3 Концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності

Концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності визначає систему заходів та механізмів, спрямованих на забезпечення ефективного, збалансованого і сталого розвитку територій. Вона базується на принципах демократичності, прозорості, ефективності, відповідальності та участі громадян у процесі прийняття рішень.

Основні принципи публічного управління у сфері містобудівної діяльності:

1. Демократичність і участь громадськості:

– забезпечення можливості участі громадян, громадських організацій та інших зацікавлених сторін у процесах планування та прийняття рішень;

– проведення громадських слухань, консультацій та опитувань з метою врахування думки населення.

2. Прозорість та доступність інформації:

– відкритий доступ до містобудівної документації, планів розвитку територій та іншої інформації, що впливає на життєдіяльність громад;

– використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення прозорості процесів.

3. Ефективність управління:

- впровадження системного підходу до планування та реалізації містобудівних проєктів;

- забезпечення координації дій між різними рівнями влади та зацікавленими сторонами.

4. Сталий розвиток:

- планування та реалізація проєктів з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів;

- збереження природних ресурсів, культурної спадщини та забезпечення екологічної безпеки.

5. Відповідальність і підзвітність:

- чітке визначення повноважень і обов'язків органів влади, посадових осіб та інших суб'єктів містобудівної діяльності;

- встановлення механізмів контролю та оцінки ефективності діяльності.

Основні елементи публічного управління у сфері містобудівної

діяльності:

1. Нормативно-правова база:

- розробка та впровадження законодавчих та нормативних актів, що регулюють містобудівну діяльність;

- постійне оновлення нормативної бази з урахуванням сучасних тенденцій та потреб суспільства.

2. Інституційна структура:

- центральні та місцеві органи виконавчої влади, відповідальні за реалізацію містобудівної політики;

- професійні та громадські організації, що беруть участь у містобудівній діяльності.

3. Містобудівна документація:

- генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій, плани зонування;

- програми соціально-економічного розвитку, інвестиційні проєкти та інші документи, що визначають напрями розвитку територій.

4. Економічні механізми:

- використання бюджетних та позабюджетних коштів для фінансування містобудівних проєктів;
- запровадження економічних стимулів для залучення інвестицій у розвиток інфраструктури та благоустрій територій.

5. Контроль та моніторинг:

- здійснення державного контролю за дотриманням вимог містобудівного законодавства та виконанням проєктів;
- проведення моніторингу та оцінки стану територій, ефективності реалізації містобудівних рішень.

Виклики та перспективи:

1. Децентралізація: перерозподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади, підвищення ролі місцевого самоврядування в управлінні містобудівною діяльністю.

2. Цифровізація:

- впровадження цифрових технологій у процеси планування, управління та моніторингу територій;
- розвиток геоінформаційних систем та електронних сервісів для забезпечення прозорості та доступності інформації.

3. Інноваційні підходи:

- застосування сучасних технологій та матеріалів у будівництві та благоустрою;
- використання концепцій «розумних міст» для підвищення ефективності управління та комфорту проживання населення.

4. Міжнародне співробітництво:

- вивчення та впровадження передового міжнародного досвіду у сфері містобудування;
- співпраця з міжнародними організаціями та інвесторами для реалізації масштабних інфраструктурних проєктів.

Висновок: концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності є комплексною та багатогранною системою, що вимагає скоординованих зусиль державних органів, місцевого самоврядування, громадськості та бізнесу. Її успішна реалізація забезпечує сталий розвиток територій, підвищення якості життя населення та збереження природних і культурних ресурсів.

8.4 Система повноважень органів управління в галузі використання та охорони земель

Система повноважень органів управління в галузі використання та охорони земель в Україні передбачає розподіл функцій між центральними та місцевими органами влади, а також іншими суб'єктами управління. Це забезпечує комплексний підхід до раціонального використання та охорони земельних ресурсів. Основні повноваження визначені Земельним кодексом України, іншими законами та підзаконними актами.

Центральні органи виконавчої влади:

1. Верховна Рада України:

- законодавче регулювання земельних відносин;
- встановлення основних принципів державної політики у сфері використання та охорони земель.

2. Кабінет Міністрів України:

- забезпечення реалізації державної політики у сфері земельних відносин;
- затвердження державних програм з використання та охорони земель.
- координація діяльності центральних органів виконавчої влади.

3. Міністерство аграрної політики та продовольства України:

- вироблення та реалізація державної політики у сфері земельних відносин;
- розробка нормативно-правових актів, програм та заходів щодо використання та охорони земель.

4. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру:

- ведення державного земельного кадастру;
- здійснення державного контролю за використанням та охороною земель;

- організація та проведення земельних аукціонів;
- надання адміністративних послуг у сфері земельних відносин (реєстрація земельних ділянок, видача витягів з кадастру тощо).

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування:

1. Обласні, районні державні адміністрації:

- реалізація державної політики у сфері земельних відносин на відповідній території;

- координація діяльності органів місцевого самоврядування;

- контроль за використанням та охороною земель.

2. Міські, селищні та сільські ради:

- управління землями комунальної власності;

- затвердження місцевих програм з використання та охорони земель;

- встановлення місцевих податків та зборів у сфері земельних відносин;

- надання дозволів на розробку проєктів землеустрою та їх затвердження;

- контроль за використанням та охороною земель на місцевому рівні.

Інші суб'єкти управління:

1. Громадські організації та асоціації:

- участь у громадському контролі за використанням та охороною земель;

- надання консультаційних послуг, участь у розробці нормативно-правових актів та програм.

2. Наукові та освітні установи:

- проведення наукових досліджень у сфері земельних відносин;

- розробка рекомендацій та впровадження новітніх технологій у використання та охорону земель

Основні повноваження органів управління:

1. Планування використання земель: розробка та затвердження генеральних планів, схем землеустрою та інших містобудівних документів.

2. Регулювання земельних відносин:

- надання, вилучення та оренда земельних ділянок;

– встановлення порядку використання земель різного цільового призначення.

3. Контроль та моніторинг:

– здійснення державного контролю за дотриманням земельного законодавства;

– моніторинг стану земельних ресурсів, виявлення порушень та вжиття заходів щодо їх усунення.

4. Охорона земель:

– впровадження заходів щодо запобігання деградації земель, боротьба з ерозією, забрудненням та іншими негативними процесами;

– розробка та реалізація програм з охорони земель.

5. Економічне стимулювання:

– використання податкових пільг, субсидій та інших економічних механізмів для стимулювання раціонального використання земель;

– організація та проведення земельних аукціонів, забезпечення ефективного управління земельними ресурсами.

Висновок: система повноважень органів управління у сфері використання та охорони земель в Україні передбачає комплексний підхід, що охоплює всі рівні влади та включає різноманітні заходи з планування, регулювання, контролю та стимулювання. Взаємодія центральних та місцевих органів влади, а також інших суб'єктів управління є ключовим фактором для забезпечення ефективного та раціонального використання земельних ресурсів.

Встановлення і зміна меж

адміністративно-територіальних утворень

Встановлення і зміна меж адміністративно-територіальних утворень в Україні є важливим елементом державного управління та регулюється відповідними законодавчими актами. Процедури щодо встановлення та зміни меж визначаються Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законом України

«Про адміністративно-територіальний устрій України», а також іншими нормативно-правовими актами.

Основні принципи встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних утворень:

1. Законність: усі процедури повинні відповідати Конституції України, законам та іншим нормативно-правовим актам.

2. Прозорість і відкритість: залучення громадськості до процесу прийняття рішень, проведення громадських слухань, обговорень та консультацій.

3. Обґрунтованість: рішення повинні базуватися на економічних, соціальних, демографічних та екологічних факторах, а також враховувати історичні, культурні та географічні особливості територій.

4. Узгодженість: забезпечення узгодженості рішень на різних рівнях влади та координація між центральними і місцевими органами.

Процедура встановлення і зміни меж:

1. Ініціювання процесу: ініціатива щодо встановлення або зміни меж може виходити від місцевих рад, обласних і районних державних адміністрацій, а також від громадян шляхом проведення місцевих референдумів.

2. Підготовка та обґрунтування пропозиції:

– підготовка документації, яка обґрунтовує необхідність встановлення або зміни меж, включаючи економічні, соціальні та інші аспекти;

– проведення громадських слухань для врахування думки місцевих жителів.

3. Розгляд пропозиції:

– подання обґрунтованої пропозиції на розгляд відповідних місцевих рад;

– після схвалення місцевими радами пропозиція направляється до обласної ради або Верховної Ради України (залежно від рівня адміністративно-територіальної одиниці).

4. Прийняття рішення:

– обласні ради приймають рішення щодо встановлення і зміни меж районів, міст, селищ та сіл;

– Верховна Рада України приймає рішення щодо встановлення і зміни меж областей та створення нових адміністративно-територіальних одиниць державного рівня.

5. Оформлення документів і внесення змін до офіційних реєстрів:

– після прийняття рішення відповідні зміни вносяться до Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць;

– оприлюднення рішення через офіційні публікації та інші канали комунікації.

Вплив децентралізації

Реформа децентралізації в Україні суттєво вплинула на процес встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних утворень. Зокрема, було створено нові об'єднані територіальні громади (ОТГ), що передбачає перерозподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади, а також укрупнення адміністративно-територіальних одиниць.

Висновок: процес встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних утворень в Україні є складним і багатоступеневим, що потребує дотримання законодавчих норм, врахування думки громадськості та узгодженості дій між різними рівнями влади. Реформа децентралізації додає нових викликів та можливостей у цьому процесі, сприяючи створенню більш ефективної системи управління на місцевому рівні.

Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття, зміст і суб'єкти управління в галузі використання та охорони земель.
2. Визначте мету контролю за використанням та охороною земель.
3. Дайте визначення терміну «кадастр». Назвіть складові державного земельного кадастру.
4. Яке призначення державного земельного кадастру?
5. Призначення грошової оцінки земельних ділянок

Тема 9 МІСТОБУДІВНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

Містобудівна документація – це комплекс документів, які визначають планування, забудову та розвиток територій, з урахуванням соціальних, економічних, екологічних та інших факторів. В Україні містобудівна документація регулюється законодавством, зокрема Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

9.1 Види містобудівної документації

1. Документація з просторового планування на державному рівні: генеральна схема планування території України – стратегічний документ, який визначає основні напрями розвитку території держави, її регіонів та областей.

2. Документація з просторового планування на регіональному рівні: схеми планування територій областей і районів визначають просторовий розвиток регіонів, розміщення виробничих потужностей, об'єктів інфраструктури, зонування територій тощо.

3. Документація з просторового планування на місцевому рівні:

– генеральні плани населених пунктів: основні документи, що визначають планувальну структуру, функціональне зонування, розташування житлових, громадських і виробничих зон, інфраструктурних об'єктів;

– детальні плани територій: уточнюють положення генерального плану для окремих частин населених пунктів, визначають розміщення будівель і споруд, мереж інженерного забезпечення;

– плани зонування територій (зонінг): встановлюють правові режими використання земельних ділянок та об'єктів нерухомості в межах певних зон населеного пункту.

4. Інша містобудівна документація:

– проекти забудови територій: розробляються для визначення конкретних рішень щодо забудови окремих територій з урахуванням генеральних і детальних планів;

– містобудівні розрахунки: техніко-економічні обґрунтування для конкретних проєктів забудови, що містять розрахунки щодо необхідних інвестицій, економічної доцільності, соціальних та екологічних наслідків.

9.2 Етапи розроблення містобудівної документації

1. Підготовчий етап:

– визначення мети та завдань проєкту;
– збір вихідних даних, аналіз існуючої документації та ситуації на території.

2. Розробка проєкту:

– формування концептуальних рішень щодо розвитку території;
– розробка проєктних рішень, що враховують функціональне зонування, транспортну інфраструктуру, інженерні мережі, екологічні аспекти тощо.

3. Громадське обговорення: проведення громадських слухань та обговорень проєкту з метою врахування думки громадськості та зацікавлених сторін.

4. Експертиза та затвердження:

– проведення державної експертизи проєкту;
– затвердження проєкту відповідними органами влади (місцевими радами, обласними адміністраціями тощо).

5. Впровадження та моніторинг:

– реалізація проєктних рішень;
– моніторинг виконання планів та коригування документації за потреби

9.3 Вимоги до містобудівної документації

1. Відповідність законодавству: документація повинна відповідати нормам і стандартам, встановленим законодавством України.

2. Комплексність і системність: урахування всіх аспектів розвитку території: соціальних, економічних, екологічних, інфраструктурних тощо.

3. Громадська участь: забезпечення участі громадян у процесі розроблення і затвердження документації.

4. Прозорість і доступність: відкритий доступ до містобудівної документації для громадськості, можливість ознайомлення з проєктними рішеннями та їх обговорення.

Значення містобудівної документації

Містобудівна документація є основою для планування та розвитку територій. Вона забезпечує:

- раціональне використання земельних ресурсів;
- створення комфортних умов для проживання та діяльності людей;
- збереження природних і культурних цінностей;
- забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку територій.

Таким чином, містобудівна документація є ключовим інструментом у системі управління територіями, який визначає напрями розвитку населених пунктів та територій, сприяє ефективному використанню ресурсів і забезпеченню високої якості життя населення.

Органи місцевого самоврядування мають ключову роль у розробленні містобудівної документації з планування території на місцевому рівні. Ці повноваження визначаються законодавством України, зокрема Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими нормативно-правовими актами.

Основні повноваження органів місцевого самоврядування при розробленні містобудівної документації:

1. Ініціювання розробки містобудівної документації:

- рішення про розробку містобудівної документації (генеральних планів, детальних планів територій, планів зонування) приймається місцевими радами;
- формування завдань на розробку містобудівної документації з урахуванням соціально-економічних, екологічних, культурних та інших умов.

2. Організація і фінансування розробки:

- організація процесу розробки містобудівної документації, включаючи вибір виконавців (проектних організацій);

- забезпечення фінансування розробки містобудівної документації за рахунок місцевих бюджетів або інших джерел.

3. Погодження і затвердження документації:

- проведення погоджувальних процедур з відповідними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями;

- організація громадських слухань і обговорень проєктів містобудівної документації для врахування думки громади;

- затвердження містобудівної документації місцевими радами.

4. Контроль за виконанням містобудівної документації:

- здійснення контролю за дотриманням затвердженої містобудівної документації під час розробки проєктів будівництва та здійснення будівельних робіт;

- внесення змін до містобудівної документації у разі необхідності, з урахуванням змін соціально-економічних умов, вимог законодавства та інтересів громади.

Види містобудівної документації на місцевому рівні:

1. Генеральний план населеного пункту:

- основний документ просторового планування, який визначає загальну концепцію розвитку населеного пункту, його функціональне зонування, розташування основних об'єктів, транспортної та інженерної інфраструктури;

- генеральний план затверджується місцевою радою і є основою для розробки детальних планів територій та планів зонування.

2. План зонування території (зонінг):

- документ, який визначає правові режими використання земельних ділянок і об'єктів нерухомості в межах певних зон населеного пункту;

- план зонування встановлює допустимі види забудови та використання земель, параметри забудови, обмеження та вимоги до забудови і використання територій.

3. Детальний план території (ДПТ):

– документ, який деталізує положення генерального плану для окремих частин населеного пункту, визначає розташування будівель і споруд, мереж інженерного забезпечення, елементи благоустрою;

– детальний план є основою для надання містобудівних умов та обмежень забудови земельних ділянок.

Процедури громадського обговорення:

1. Оприлюднення проєктів містобудівної документації:

– розміщення проєктів містобудівної документації на офіційних вебсайтах органів місцевого самоврядування та в місцевих засобах масової інформації;

– організація виставок, презентацій, громадських слухань для ознайомлення громадян з проєктами.

2. Збір і врахування пропозицій громадськості:

– збір письмових і усних пропозицій, зауважень та коментарів від громадян, громадських організацій, підприємств та інших зацікавлених сторін;

– розгляд пропозицій та внесення необхідних змін до проєктів містобудівної документації.

Висновок: органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у розробленні містобудівної документації, забезпечуючи комплексний підхід до планування територій на місцевому рівні. Вони ініціюють, організують, фінансують, погоджують, затверджують містобудівну документацію та здійснюють контроль за її виконанням, залучаючи громадськість до процесу прийняття рішень. Це сприяє створенню комфортних умов для проживання та діяльності населення, раціональному використанню ресурсів та сталому розвитку населених пунктів.

Питання для самоконтролю

1. Визначте документи, що регулюють процес використання земельних ділянок для забудови та інших потреб у межах населених пунктів.

2. Визначте особливості, якими характеризується порядок використання земель житлової і громадської забудови.

3. Визначте особливості правового режиму земель у межах населених пунктів.

4. Генеральний план населеного пункту як головний містобудівний документ.

5. Визначте сутність права на забудову.

6. Назвіть складові земель житлової і громадської забудови.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. зі змінами, внесеними Законом України від 8 груд. 2004 р. : станом на 1 січ. 2006 р.]. – Київ : М-во юстиції України, 2006. – 124 с.
2. Земельний кодекс України : редакція від 31.03.2019 [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>, вільний (дата звернення: 05.09.2023). – Назва з екрана.
3. Про регулювання містобудівної діяльності [Електрон. ресурс] : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>, вільний (дата звернення: 05.09.2023). – Назва з екрана.
4. Про основи містобудування [Електрон. ресурс] : Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII. – Електрон. текст дані. – Режим доступу: https://urst.com.ua/act/pro_osnovy_mistobuduvannia, вільний (дата звернення: 05.09.2023). – Назва з екрана.
5. Про Державний земельний кадастр [Електрон. ресурс] : Закон України, чинний, поточна редакція від 28.05.2024, підстава – 3563-IX– Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>, вільний (дата звернення: 20.06.2024). – Назва з екрана.
6. Про землеустрій [Електрон. ресурс] : Закон України від 08.06.2023 № 858-IV. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15/#Text>, вільний (дата звернення: 05.09.2023). – Назва з екрана.
7. Про затвердження Інструкції про встановлення (відновлення) меж земельних ділянок в натурі (на місцевості) та їх закріплення межовими знаками : Наказ Державного комітету України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 376. – Ст. 16.
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 91.
9. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
10. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.

11. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII // Відомості Верховної Ради України. –2014. – № 34. – Ст. 1167.

12. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 30. – С. 18. (Ст. 831, код акту 72156/2014).

13. ДБН Б.2.2-12:2019 Планування та забудова територій. – [Чинний від 01–10–2019]. – Київ : Мінрегіонбуд України, 2019. – 183 с. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/b_2_2_12/1-1-01802 , вільний).

14. Безлюбченко О. С. Планування просторового розвитку міста / О. С. Безлюбченко, Т. М. Апатенко // Комунальне господарство міст. – 2021. – Вип. 4(164). С. 31–36. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/5817> , вільний).

15. European Commission (2020b). 100 climate-neutral cities by 2030 – by and for the citizens. – Режим доступу: <https://op.europa.eu/en/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/82f1df57-b68b-11ea-bb7a01aa75ed71a1>, вільний.

16. United Nations Economic Commission for Europe (2020). “People-smart Sustainable Cities”United Nations United Nations publication issued by the United Nations Economic Commission for Europe. Available form https://unece.org/sites/default/files/2021-01/SSC%20nexus_web_opt_ENG_0.pdf [accessed August 2020].

17. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції «Просторове планування для майбутнього України» (Полтава, 25–26 травня 2023 р.) – Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. – 274 с. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2023/vnpk-ppmu/zbirnyk.pdf>, вільний).

18. Бабаєв В. М. Муніципальний менеджмент [Електрон. ресурс] : конспект лекцій для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування / В. М. Бабаєв, С. І. Чернов, К. В. Пастух ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 92 с. – Режим доступу: <https://eprints.kname.edu.ua/57509//>, вільний (дата звернення: 11.09.2023). – Назва з екрана.

19. Безлюбченко О. С. Управління міськими територіями [Електрон. ресурс] : конспект лекцій для студентів ден. і заоч. форм навч.

освіт. рівня «магістр» спец. 192 – Будівництво та цивільна інженерія, освітня програма «Міське будівництво та господарство» / О. С. Безлюбченко ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Електрон. текст. дані. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 117 с. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/49954/>, вільний (дата звернення: 29.08.2023). – Назва з екрана.

20. Безлюбченко О. С. Пошук шляхів інтенсифікації використання території міст [Електрон. ресурс] / О. С. Безлюбченко, Т. М. Апатенко. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32347/27867269.2023.4.141-151>, вільний (дата звернення: 08.09.2023). – Назва з екрана.

21. Apatenko T. ENERGY EFFICIENT AND ENVIRONMENTAL FOCUS OF SMART CITIES / T. Apatenko, O. Bezlyubchenko // Scientific Journal of Polonia University. – 2023. – Vol. 58(3). – P. 333–341. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: <https://doi.org/10.23856/5846>, вільний).

22. Bezlyubchenko O. Features of Public Spaces Development in the Context of Shopping Complexes Formation Lecture Notes in Civil Engineering / Apatenko T., Lytvynenko T., Lvovska T. // Lecture Notes in Civil Engineering. – 2020. – Vol. 73. – P. 3–11. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-42939-3_1, вільний).

23. Безлюбченко О. С. Методи та передумови архітектурно-планувального вдосконалення застарілого житлового фонду / О. С. Безлюбченко, Т. М. Апатенко, М. В. Бабенко // Комунальне господарство міст. – 2022. – Т. 1, вип. 168. – С. 30–39. – Існує електрон. версія (Режим доступу: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/5908/5827>, вільний).

24. Безлюбченко О. С. Гармонізація громадських просторів житлових районів / О. С. Безлюбченко, Т. М. Апатенко // Комунальне господарство міст. – 2020. – Т. 3. Серія: Технічні науки та архітектура. – Вип. 156. – С. 140–148. Існує електрон. версія. (Режим доступу: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/5612/5531>, вільний).

25. Безлюбченко О. С. Реновації історично сформованої громадської забудови / О. С. Безлюбченко, Т. М. Апатенко // Науковий вісник будівництва. – 2019. – Т. 98, № 4. – С. 19–26. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: https://vestnik-construction.com.ua/images/pdf/4_98_2019/6.pdf, вільний).

26. Безлюбченко О. С. Тенденції та напрямки підвищення якості об'ємно-планувальної та містобудівної організації житлового середовища / О. С. Безлюбченко, Т. М. Апатенко // Містобудування та територіальне планування : наук.-техн. зб. / Ред. М. М. Осетрін. – Київ : КНУБА,

2019. – С. 15–26. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: <https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/2019/201969.pdf>, вільний).

27. Концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності. За підтримки проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» [Електрон. ресурс] // Збірник аналітичних матеріалів. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/depdmba/news/Conc.pdf>, вільний (дата звернення: 29.08.2023). – Назва з екрана.

28. Євтушенко О. Н. Муніципальний менеджмент : [підручник] / О. Н. Євтушенко, В. М. Ємельянов, В. І. Андріяш. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – 404 с.

29. Костенюк І. Західні моделі місцевого самоврядування: перспективи та обмеження культурних трансферів / І. Костенюк // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 1 (16). – С. 296–306.

30. Європейська Хартія місцевого самоврядування. Ратифікована Верховною Радою України [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>, вільний (дата звернення: 29.08.2023). – Назва з екрана.

31. Николаева В. І. Теоретичні засади управління розвитком міських територій / В. І. Николаева, П. В. Назаренко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2021. – № 5. – Існує електрон. версія. – DOI: <http://www.dy.nayka.com.ua/?n=5&y=2021#:~:text=10.32702/2307%2D2156%2D2021.5.32>.

32. Сучасні тренди розвитку урбанізованих територій : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 22–24 трав. 2019 р. / Faculty of Economics Insubria Universit, Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; [редкол. : О. В. Димченко та ін.]. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 128 с.

33. Державний фонд регіонального розвитку [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу : <http://dfrr.minregion.gov.ua>, вільний (дата звернення: 07.09.2023). – Назва з екрана.

34. Харківська обласна рада [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу : <http://www.oblrada.kharkov.ua>, вільний (дата звернення: 07.09.2023). – Назва з екрана.

35. Ткач С. М. (2021). Управління розвитком міст на засадах концепції Smart City у Західному регіоні України / С. М. Ткач // Регіональна економіка. – 2021. – Вип. 100 (2). – С. 91–99. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-9>, вільний).

36. Mohanty R. Urbanization and smart cities / R. Mohanty, B. Kumar // Solving Urban Infrastructure Problems Using Smart City Technologies. – 2021. – P. 143–158.
37. Prabowo B. N. Urban Heritage Facility Management: A Scoping Review / B. N. Prabowo, A. T. Salaj, J. Lohne // Appl. Sci. – 2021. – T. 11, Vol. 20. – DOI : <https://doi.org/10.3390/app11209443>.
38. The Evolution of City-as-a-Platform: Smart Urban Development Governance with Collective Knowledge-Based Platform Urbanism / Repette P., Sabatini-Marques J., Yigitcanlar T., Sell D., Costa E. // Land, 2021. – Vol. 10(1): 33. – DOI : <https://doi.org/10.3390/land10010033>.
39. Huovila A. Comparative analysis of standardized indicators for Smart sustainable cities: What indicators and standards to use and when? / A. Huovila, P. Bosch, M. Airaksinen // Cities, 2019. – Vol. 89. – P. 141–153. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.01.029>.

Електронне навчальне видання

БЕЗЛЮБЧЕНКО Олена Степанівна

ПЛАНУВАННЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, освітня програма «Міське будівництво та господарство»)

Відповідальний за випуск *О. В. Завальний*

Редактор *М. О. Гаман*

Комп'ютерне верстання *О. С. Безлюбченко*

План 2023, поз. 188Л

Підп. до друку 24.06.2024. Формат 60 × 84/16.

Ум. друк. арк. 6,1.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017